

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

Liber IV. De judiciis Ecclesiasticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62355)

LIBER QUARTUS.

De Iudiciis Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

Quotuplex sit Ecclesie Jurisdictio.

QUOTUPLEX Fidelibus indubitatum est, fuisse sacrum
 Episcoporum ordinem immediate ab Jesu Christo
 institutum in personis Apostolorum, quibus dixit,
 Joan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* At-
 que inter Fidei Catholicæ Canones refertur can. 6.
 sess. 23. Tridentini Concilii, his verbis: *Si quis di-*
xerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divinam
institutione ordinatam, qua constat ex Episcopis, Pres-
byteris, & Ministris, anathema sit. Porro Deus non alio fine Episcopos in
 sua Ecclesia instituit & præfecit, quam ut eandem regant. Idque testificatur
 Apostolus Paulus sic admonens apud Acta Apost. cap. 20. *Attendite vobis,*
& universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam
Dei. Ex quibus necessario sequitur, eundem Spiritum Sanctum, qui Epil-
 copos instituit ad hoc munus & officium, ut regant Ecclesiam Dei, eodem
 instruxisse omni potestate & jurisdictione necessaria ad Ecclesiam Dei re-
 gendam, & continendos Fideles quoscumque, præsertim Clericos, sub mo-
 deramine Sanctorum morum & Ecclesiasticæ disciplinæ. Quisquis enim fi-
 nem efficaciter intendit, necesse est ut media provideat ad hunc finem con-
 ducentia.

G g g ; II. Qua

II. Quæ cum ita sint, istud quoque sequitur, quolibet Fideles, cum sint Ecclesiæ subditi, ac incorporati Ecclesiæ per Baptismum, sive Clerici, sive laici cujuscunque conditionis ac status, si æternam consequi salutem velint, teneri subesse & obtemperare Episcopis, ab iisdemque dependere in rebus omnibus spectantibus ad regimen ipsis à Christo demandatum: ut sunt omnia quæcumque spectant ad Ordinem, ministerium, disciplinam Ecclesiæ, & ad singulorum æternam salutem, quæ finis est ac scopus ad quem Episcopis divinitus collata potestas dirigitur. Idque expresse præcipitur à Domino, cum jubeat Apostolus Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddaturi.*

III. Lex itaque ista divina & indispensabilis est, comprehendens sub ista subjectionis & obeditionis regula erga Episcopos ac Prælatos Ecclesiæ quoscunque seculi Proceres & Optimates, nemine excepto Christiano. Illi ergo prorsus omnes, si Prælatorum Ecclesiæ dignitati juribusque ipsis à summo Deo concessis obstant, damnationem sibi certam acquirunt; illum quippe offendunt qui suæ Ecclesiæ Rectoribus protestatur, Luca 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.* Et ad Samuelem 1. Reg. 8. *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Hisce divinis institutis consentanea prædicans summus ille Gregorius Nazianzenus, sic alloquitur præsentem Præfectum provincie in orat. 17. quam habuit ad cives timore perculsos, & Præfectum excandescens: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque Imperio meo ac Throno lex Christi subjicit. Imperium enim nos quoque gerimus. Adde etiam præstantius ac perfectius. Nisi verò æquum sit spiritum carni fastes submittere, & cœlestia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc meam dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis, utpote sacri gregis mei ovis sacra, magnique Pastoris alumna.*

IV. Sanctus Rex Josaphat divino Spiritu ductus duo distinguit Tribunalium genera, quorum singula officiis suis & causarum propriarum ac judiciorum singularitate distinguuntur. Horum primum est Ecclesiasticum & sacrum, quod circa res omnes Ecclesiasticas ac religiosas versatur: alterum seculare, de rebus cognoscens & decernens merè temporalibus. Quæ ambo Tribunalia suis limitibus & finibus coercentur. Sic ergo loquitur Rex Josaphat lib. 2. Paralip. cap. 19. *Azarias Sacerdos & Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent præsidebit. Porro Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Juda, super ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent.* Ex his duabus sic inter se distinctis jurisdictionibus nemini dubium esse potest, quin sacra & Ecclesiastica jurisdictio alteri dignitate præcellat, quanto divina humanis, sacra profanis, cœlestia terrenis, æterna temporalibus, animi immortales corporibus supereminent.

V. Cum sit facillimum pleraque in hujus rei confirmationem congerere,

rere, non libet tamen extra Galliam nostram digredi. Quinimo silendo innu-
mera Conciliorum Gallicanorum & Sanctorum Patrum testimonia, pro-
ferre solum libet unius inter Franciæ Reges longè omnium maximi Caroli
cognomento Magni. Hic ergo Capitulorum lib. 6. cap. 301. refert atque
impensè laudat factum dictumque Constantini Augusti, qui nomen quoque
Magni meruit. Cum enim Nicenam ad Synodum Episcopi undequaque con-
venissent, & ob mutua iurgia, præsertim ob recens natam hæresim Aria-
nam, quam non pauci Episcopi tuebantur, multi supplices libelli accusa-
tionum & querelarum adversus adversarios Episcopos fuissent Constantino
porrecti, ille indicta die præsentibus Episcopis libellos omnes in ignem præ-
paratum conjecit, præmisso iurejurando se nullum eorum legisse, & nescire
se quid in singulis contineretur. Quo facto sic est Episcopos alloquutus:
*Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem dedit vobis de nobis quoque judi-
candi. Et ideo nos à vobis rectè judicamur, vos autem non potestis ab homini-
bus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium, & vestra
iurgia quæcunque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etsim nobis
à Deo autem estis Dii, & conveniens non est ut homo iudicet Deos, sed ille solus
de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos di-
judicat.* Commemorat præterea laudatissimum Valentiniani Augusti res-
ponsum ad Hypatianum Heracleæ Episcopum, dum apud Valentinianum
ipsum pro Orthodoxis legationem obiret: *Mihi qui de numero laicorum sum,
nefas est de huiusmodi iudicare. Ceterum Sacerdotes ad quorum iudicium ista
pertinent, ad hæc inter se iudicanda conveniant.* Ita Carolus Magnus, qui
licet indignum iudicet Episcopos ab Imperatoribus & Regibus, atque ita
multò minus à Magistratibus judicari; vult tamen iudices & potentes se-
culi ab Episcopis, quorum monitis justis non obtemperant, excommunicari.
Ejus hæc verba sunt d. l. b. 6. capitul. 313. *Ut iudices, aut potentes qui
pauperes opprimunt, si commoniti à Pontifice suo se non emendaverint, excom-
municentur.*

V I. Duplicem Prælati Ecclesiæ suæ potestatem Deus contulit, scili-
cet Ordinis & Jurisdictionis. Potestas Ordinis refertur ad Sacramenta Ec-
clesiæ conficienda & ministranda. Potestas jurisdictionis refertur ad judi-
cia, quæ cum sint in duplici differentia, fori scilicet interioris, quod est
conscientiæ, & fori exterioris, seu contentiosi circa personas vel res Ec-
clesiasticas, utramque habent à Domino jurisdictionem Prælati Ecclesiæ. De
interiori liquet ex Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis
peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* De exteriori verò
præter rationes & testimonia quæ protuli, attestatur Paulus ad Timo-
theum Ephesi Episcopum: *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere,
nisi sub duobus, aut tribus testibus.* 1. Timoth. 5. Præterea Christus Dominus
sic ait Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te &
ipsum solum: si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum*

vel

vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesia (hoc est ut Sanctus Chrysostomus exponit, dic Prælati Ecclesie:) & si Ecclesiam audire noluerit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.

VII. Judicium Ecclesie dividitur quoque in Ordinarium, quod exercetur ab illo cui per se competit jurisdictio, Papa scilicet, aut Legato, aut Episcopo ejusque Vicario Generali; & Delegatum, cum nimirum cui Ordinarius commiserit. Utraque potestas, ordinaria & delegata, exerceri potest vel attribui tam in externo quam in interno foro. Præterea forum externum duplici nititur jurisditione, gratioſa seu voluntaria, quæ est circa liberales concessionem, dispensationes, absolutiones, rehabilitationes, in integrum restitutiones, collationes; ac beneficiorum provisiones: & contentiosa, ubi inter oppositas Partes litigatur.

VIII. Jurisdictio contentiosa non potest extra proprium territorium ac districtum exerceri, cap. *Episcopum non debere*, 11. quæst. 2. & cap. *Novit*, & ibi Gloss. de offic. Legat. & l. 1. D. de offic. Præsid. & l. fin. D. de jurisdict. omn. jud. At verò jurisdictio gratioſa seu voluntaria potest exerceri à iudice existente in alieno territorio, l. 2. D. de offic. Proconsul. Potest quoque iudex absens delegare, quia delegatio fit sine cognitione & contestatione causæ, l. fin. D. de offic. Præf. Urb. & Gloss. in d. cap. *Novit*. Hoc jus voluntaria jurisditionis, & maxime collationis-Beneficii per absentem à sua Diocesi Prælatus, viget in Regno Galliarum, ut post Cosmam Guimier notat Bengueus de modis acquir. benef. §. 13. n. 4.

IX. Interioris fori jurisdictio requirit characterem. Etenim duplex confertur potestas in Sacerdotis ordinatione, una circa Christi corpus reale, seu Eucharistiarum sacrificium, quum Episcopus ordinans porrigit panem cum pane, & vinum cum calice, sic dicit: *Accipe potestatem offerendi & conficiendi pro vivis & mortuis*. Secunda potestas confertur quando idem Episcopus jam consecrati Sacerdotis capiti manus imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remisisti peccata remittuntur eis*, &c. Et ita Sacerdos altera instruitur potestate, circa nimirum Christi mysticum corpus, quod est Ecclesia. Verum ut antè dixi, potestas ista est tantum habitualis & incompleta, neque completur, aut in actum reduci potest, nisi ex quo Sacerdos sive per ordinariam, sive per delegatam potestatem nanciscitur subditos in quos illam exerceat. Hac dicitur Clavium potestas, quæ duplex notatur, Clavis scilicet jurisditionis ad absolvenda vel retinenda peccata; & scientiæ, quæ scientia non est habitus intellectualis, sed est jus in Sacerdote inquirendi quæcumque requiruntur ad dignoscendam penitentis conscientiam, animæque statum circa peccatorum species, numerum & circumstantias.

X. Jurisdictionis verò exterioris potestas non requirit Ordinis characterem. Itaque Episcopus electus & à Papa ceteræ Diocesi addictus & confirmatus, licet nondum consecratus, habet jus externi Tribunalis, quod statim

statim exercere per se potest, ut excommunicare, suspendere, interdicere, deponere, vel has pœnas relaxare: item dispensare, cognoscere, citare, carceri addicere, sancire, decernere. Jus pariter habet interni tribunalis, non ut per se exerceat, si caret Ordine; sed per eos quos sibi visum fuerit delegare.

XI. Regulariter Delegatus ab Ordinario non potest alium subdelegare, excepto eo solo quem Princeps delegaverit, cap. *Cum causam*, de appellat. & l. unic. C. qui pro jurisdic. sua judic. dar. darive poss. Itaque Delegati à Papa subdelegare possunt quando eis collata fuit potestas per modum jurisdictionis, sed non si per modum ministerii, cap. fin. de offic. & potest. judic. deleg. Porro confertur potestas per modum jurisdictionis, quando eligitur non tam personæ industria, quàm ejus officium. Censetur autem electa persona propter ejus officium, si ea potestas non est limitata ad aliquem singularem casum, v. g. absolvendi, aut dispensandi certam personam, aut etiam plures, sed in una aliqua singulari causa involutas: quo casu non potest subdelegare. Atque ita intelligi debet caput finale, §. *Ceterum*, de offic. deleg. quo statuitur delegatum à Papa ad excommunicandum, vel absolvendum aliquos, aut dispensandum cum aliquibus, non posse id alteri demandare, si non est Apostolicæ Sedis Legatus. At verò ubi Papa generaliore delegat alicui in Prælatura constituto potestatem, hic poterit alterum delegare, ut statuit idem caput fin. in principio. Cui conforme est caput fin. de offic. Ordin. decernens posse Ordinarium subdelegare alicui potestatem sibi à Papa collatam absolvendi eum qui incidit in excommunicationem Papæ reservatam ob Clerici percussione, cum ob legitimum impedimentum non posset Romam proficisci; sed ut ibidem exprimitur, hæc potestas eidem ex officio competere. Qua eadem ratione Sanchez lib. 2. de matrim. disput. 40. num. 13. & seqq. asserit posse per Episcopos potestatem delegari, quam habent dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, & irrita matrimonia instaurandi, ubi conveniri nequit à conjugatis Apostolica Sedes. Illi namque casus non sunt singularis alicujus delegationis, sed generalis & ordinariæ potestatis, quam habent Ordinarii quoties non potest haberi ad Papam aut Legatum accessus. Et rectè dicit Glossa in dicto cap. fin. de offic. Ordinarii: Non dicitur delegatum ministerium in casibus, in quibus jus aut privilegium perpetuum competit dignitati. Atque ibi rescriptum Papæ non tam est collativum, quàm admonitivum & excitativum jam præhabita ac ordinariæ potestatis.

XII. Sed ubi Papa delegat novam alicui, quæ prius ei non compete-
bat, potestatem, simulque nomen Delegati designat, quanvis etiam ad-
jungat simul nomen officii, vel dignitatis ejus, atque etiam munus ipsum
delegatum sit generalius, ut absolvendi à quibuscumque reservatis, aut
quoscumque hæreticos, aut quoscumque qui duello decertaverint in his
partibus

partibus in quibus hi casus sunt Papæ reservati, tunc ipsa proprii nominis designatio argumentum est collati ministerii atque electæ personæ industria, ut non possit quidquam illius muneris alteri subdelegare. Ita communiter. Videri potest Grassius decis. part. 1. lib. 1. cap. 13.

XIII. Legatus à latere amplissimo jure delegandi potitur, cap. *Nemini dubium*, de offic. Legat. Idemque, sicut & Papa, conferre potest in præjudicium Ecclesiastici Patroni, non tamen laici, cap. *Dilectus*, eod. tit. Sanè non potest ex sua generali delegatione Episcopatus transferre, neque Cathedralē Ecclesiam alteri Ecclesiæ subijcere, neque duos Episcopatus unire, aut unum dividere. Sed potest excommunicatos ob gravem Clerici percussione[m] absolvere, cap. *Nisi*, & cap. *Quod translatione*, eod. tit.

XIV. Judex delegatus debet in citatione tenorem inferere suæ delegationis, ut sciatur quatenus ejus potestas extendenda sit, aut limitanda. Certum quoque tenetur assignare Auditorium ad comparandum. Quorum neutrum requiritur in citatione quæ sit per Ordinarium, cap. *Præterea*, de dilatione.

XV. Reconventio quoque, quæ reus vicissim partes actoris sustinet, suumque actorem reum constituit, agitari coram delegato judice potest, quanvis ad unum dumtaxat negotium sine ulla expressione casus reconventionis fuerit delegatus, cap. 1. de mutuis petition. At verò coram arbitraris reconventio nullatenus admittitur. Cum enim fiat compromissum ex mutuo Partium consensu, debet sibi reus imputare si reconventionis causam non curavit in compromisso exprimi. Regulariter tamen in causa criminis, aut depositi non est reconventioni locus antequam se reus purgaverit, aut depositum restituerit.

C A P U T II.

*De foro competenti, litis contestatione, processu
judiciario, Procuratoribus, & Judicium sus-
ceptorum recusatione.*

- I. ONCILIO Toletano tertio, can. 13. Concilio pariter Carthaginensi tertio, can. 9. item cap. *Si diligenti*, de foro compet. sancitur, Clericum non posse beneficio fori Ecclesiastici renunciare, sive in civili, sive in criminali negotio: cum non sit beneficium personale, cui renunciari valeat, sed toti Clericali collegio.

collegio sit indultum, cui privatorum pactione derogari non possit. Et istud servari in Gallia testatur Mornacius in l. *Si iudex*, D. de capite minutis. Et ibidem adducit in exemplum privilegium supremorum Magistratum, quo non possunt nisi à supremæ Curie Officialibus judicari, ne dignitas eorum vilescat. Glossa verò in l. *Si quis in conscribendo*, C. de sacros. Eccles. (quæ lex iteratur sub titulo Cod. de pactis,) non est recepta quâ parte admittit istam Ecclesiastici fori renunciationem. Forum autem sortiri aliquis potest diversis modis: 1. ratione originis: 2. domicilii: 3. delicti: 4. contractus: 5. rei litigiosæ immobilis: 6. Beneficii Ecclesiastici, cap. fin. de foro compet. Quin etiam ubi causæ illæ non suppetere, potest quilibet Clericus jure communi, sed non jure Gallicano, ob Concordatum speciale Bononiense, in Romana Curia conveniri.

II. Domicilium non intelligitur, nisi quatenus ita fixum est, ut animus sit ibi manendi, aut semper, aut majore anni parte. Itaque scholares etiam ultra decennium alicubi commorati, studiorum causâ, famuli quoque & milites prædarii, nunquam in locis in quibus sic versantur, domicilium contrahunt ad fundandam jurisdictionem contentiosam, sed solum ad percipienda ibi Sacramenta Baptismi, Poenitentiae, Eucharistiae, & Extremæ Unctionis. Neque sufficit ad domicilium voluntas habitandi sine actuali habitatione. Animus verò manendi raro præsumitur, nisi perspicue ex actibus appareat, qualis est emptio domus cum translatione mobilium, aut habitatio continuata decennio, neque causæ transitoriae alligata, quales sunt scholarium, famulorum, prædiorum militum, argumento legis 2. C. de incolis, lib. 10. Sufficere potest ad argumentum fixi domicilii publica habitatoris declaratio, quod intendat ibidem fixum habere domicilium. Hoc enim ipso statim jus domicilii sine aliquo temporis præcedentis lapsu contrahit, ut docent Baldus lib. 4. consiliorum, cap. 313. Rota decif. 150. & 188. Barbosa de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 24.

III. Habitatio etiam annorum quadraginta cum animo recedendi tribuere jus domicilii non potest, juxta Menochium de arbitr. casu 86. n. 7. Barbosa d. alleg. 4. num. 25. & alios.

IV. Qui duos sortitus, pluresve Episcopos, ut originis, domicilii, Beneficii, Tonfuram vel Ordinem ab uno habere accepit, non potest ad horum alterum sine dimissoriis pro reliquis Ordinibus recurrere, utpote priori jam restrictus, ut docent Archidiaconus in cap. *Nec captanda*, de concess. Præb. Molfesius in sum. Theol. Mor. tract. 2. cap. 2. num. 10. Bonacina tract. de Sacram. Ord. Barbosa de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 1. alique. Idemque statuendum de Episcopo, quem quis sortitus est titulo familiæ per triennium continuatæ, & sequutâ ordinatione per eundem, beneficiique collatione ad ordinationis titulum, juxta Concil. Trident. sess. 23. cap. 9. ad hoc enim debet dimissorias pro reliquis Ordinibus

H h h 2 accipere,

accipere, etiam ad Episcopos originis & domicilii. De familia Episcopi hoc quoque tenendum, familiares quoscumque Episcopi gaudere privilegio fori competenti ipsi Episcopo, cap. fin. de officio Archid. his verbis: *Specialibus ipsius Archiepiscopi & hominum familie sue causis duntaxat exceptis*. Et ibi Panormitanus & alii communiter Doctores: & l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler. & ibi Albericus & Baldus. Item Rebuffus in praxi, tit. *Forma dimissor. lit.* num. 30. & Zerola 2.p. praxis Episc. tit. *Episcopi*, §. 24. & tit. *Familiares* 9. in fine: qui etiam addunt familiam generaliter gaudere privilegio domini.

V. Cum fortiatu quoque aliquis forum ratione delicti, si Clericus habens beneficium in alia diocesi judicetur ab Episcopo loci in quo deliquit, & Beneficii privatione condemnatur, illa depositio exequenda erit ab eo solo Episcopo in cujus diocesi situm est Beneficium, cap. *Postulasti*, de foro comper. Alia require de foro Ecclesiastico secundum Gallia usum superius lib. 1. cap. 18. art. 14. 15. & 16.

VI. Quod attinet ad lites contestationem, hæc non fit per simplicem postulationem, aut actionem intentatam, sed per propositam coram iudice petitionem, & sequutam defensionem, seu quamcumque responsum ejus qui citatus est reus, vel ejus procuratoris constituti, l. 1. C. de litis contestat. & cap. 1. eodem. Effectus contestationis lites hic est, ut per ipsam, quanvis non prosequutam, interrumpantur præscriptiones, l. *Mora litis*, C. de rei vindicat. Ex edicto tamen Ludovici XIV. anni 1667. lites contestatio perficitur etiam absente altera Parte. Vide hujus libri caput ultimum, art. 6.

VII. Regula simul & titulus Decretalium est, Ut lite non contestata ad auditionem testium non procedatur, neque ad sententiam definitivam. Hinc tamen excipitur casus in quo mors testium apparenter timetur, aut eorum diuturna absentia, ne probationis copia per fortuitos casus subtrahatur; ideoque ad actoris petitionem senes, valetudinarii, in remota loca profecturi, aut ubi simile periculum formidatur, etiam lite non contestata examinandi sunt, sive etiam quum reus est absens, aut contumax, ut conveniri non possit. Hanc præcautionem Gallicani Pragmatici vocant *Examen à futur*. Sed si actor non convenerit reum intra annum, ex quo citari & conveniri potuit, aut saltem horum admissionem testium non ei significaverit ac denunciaverit, illa testimonia erunt invalida; ne veniant in fraudem, & processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendos aut convincendos testes opponi non possint, cap. *Quoniam frequenter*, ut lite non contest. Quin etiam testes ad futuram rei memoriam non examinantur in causis beneficialibus, neque in criminalibus pariter. Imò verò jure novissimo in Gallia ex edicto Ludovici XIV. tit. 13. prorsus rejiciuntur ejusmodi probationes.

VIII. Denique conventio, seu citatio est principium ordinis judicia-

rii; non enim legitime proceditur inaudita, vel non citata Parte, cap. *In-ter quatuor*, de majorit. & obed. & cap. *Quoniam contra falsam*, de proba-tion. Citationem sequuntur dilationes, & demum peremptorium edictum, tot. tit. de citationibus. Actor sequi debet forum Rei, cap. *Si Clericus*, & cap. *Cum sit*, de foro compet. & l. *Juris ordinem*, C. de jurisd. omn. jud. Citato exhibendus est libellus, ut sciat qua de causa citetur, & paratus compareat, cap. fin. de libelli oblat. Citatio fieri non debet diebus feria-tis, tot. tit. de feriis. Sed id non servatur in Gallia. Jure etiam communi actor & reus jurare compelluntur de vitanda calumnia, cap. *Cum causam*, cap. *Ceterum*, cap. *Cum in causa*, de juram. calum. Sed neque hoc serva-tur in Gallia. Sententia lata non citata Parte, nulla prorsus & inanis est, cap. *Ecclesia sancta Maria*, de constitut. Imò nec valet sententia, si præ-cedens edictum peremptorium, Gallicè *Forclusion*, non venerit ad absentis notitiam, aut saltem ad ejus domicilium, l. 1. §. *Item cum ex delicto*, D. quæ sent. sine appellat. Si post ingeminata nova citationis edicta, quæ vocant *desaux & raisonnement*, & tandem insequentum edictum ac terminum per-emptorium actor suam probet intentionem, reus contumax condemnatur: sed si actor necdum sufficienter probaverit, datur ei terminus ad proban-dum: quod si non præstet, causa cadit, vulgò *il est debouté de sa dem. inde*. Si verò ipse actor die conducta non sistat in judicio ad prosequendam à se intentatam litem, reus ab instantia relaxatur, Gallicè *il obtient congé*. Ad-huc tamen liberum est actori causam instaurare novo supplici oblato libel-lo, reumque secundo in jus vocare, solutis ante omnia prioris instantiæ omnibus expensis, l. *Et post edictum* §. 2. D. de judiciis. Similiter reus qui absens & contumax damnatus fuit, duplici remedio juvari potest, vel ap-pellationis ad superiorem judicem, vel recursus ad ipsum judicem qui sen-tentiam tulit adversus eum condemnationis: atque refusus contumaciæ suæ expensis potest suas proponere exceptiones, quibus sententiam retractari velit.

IX. Ante omnia restituendus est in pristinam possessionem qui se spolia-tum queritur & probat; causa enim possessionis prius tractanda est, & resti-tutio facienda, quam tractetur de jure proprietatis, aded ut prædo spoliatus sit in primis restituendus ibi unde vi, vel clam, vel precario dejectus est, cap. *In literis*, de restit. spoliat. Verum de interdictis & causis possessoris require quæ plenius libro 2. tractavi circa possessorium & petitorium liti-giosorum Beneficiorum.

X. Actor suam debet probare intentionem, alioqui ab actione repel-litur, cap. *Ut circa*, de elect. in 6. Nullumque reo incumbit probandi onus, cap. *Quoniam*, de probation. & l. *Res alienas*, C. de rei vindicat. nisi quum ipse actorem reconvenit, aut actoris probatam intentionem suâ ex-ceptione necesse habet elidere, cap. 1. de exception. in 6. Alioqui enim actore non probante reus absolvitur, cap. *Accedentibus*, de privileg. Imò

Glossa in Clement. fin. de verb. sign. §. ult. in verb. *Partes*, dicit factum esse quod reus probet defensiones suas, nisi prius intentio actoris sit fundata. Si sit æqualis probatio ex parte actoris & rei, & par testium non suspectorum numerus, absolvendus est reus & possessor, cap. *Ex literis*, de probation. & cap. *Quod autem*, de jure patron. & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et cum sunt Partium jura obscura, reo potius favendum est quam actori, cap. *Cum sunt*, de regul. jur. in 6. & favorabiliores Rei potius quam Actores habentur, l. *Favorabiliores*, D. de regul. jur.

X I. Regulariter nemo admittitur ad agendam alterius causam nomine procuratorio sine mandato, nisi sit conjuncta persona, l. *Sed hæc persona*, in princ. D. de procur. & cap. *Nonnulli*, in fin. de rescript. Potest verò aliquis agere pro consortibus litis sine mandato, ut ait Gloss. in cap. *Cum M. Ferrariensis*, de constitution. & plerique Doctores, quos allegat & sequitur Fagnanus in d. cap. *Cum M. Ferrariensis*, num. 6. asserens hanc esse communem doctrinam. Consort tamen cavere debet de rati habitatione, ex d. l. *Sed hæc persona*, & d. cap. *Nonnulli*, & l. 2. Cod. de consort. ejusd. lit. quæ hoc etiam requirit, ut lis cum omnibus fuerit prius contestata. Jura porro lotis, & de sanguine conjunctis, non de amicis; quia dissolvi amicitia potest, sed non jura sanguinis, l. *Ius agnationis*, D. de pactis. Præterea cum hæc sine mandato procurationes à regula communi exorbitent, non sunt trahendæ ad amicos, quos jura prædicta non exprimunt. Ita Fagnanus loco cit. cum plerisque quos profert Doctoribus.

X I I. Ubi de plano judicatur, ac sine strepitu vel figura judicii, ut fieri ab Ordinariis assolet dum visitant, & à Delegatis quoque, si in mandatis habent ut de plano & sine strepitu judicii procedant, tunc non est opus libellum ab actore proferri, neque litem contestari. Idemque servatur quoties actio contra certam personam non intentatur. Et tales processus fieri possunt extra Auditorium, & feriarum tempore, verbi gr. autumnalium; non comprehensis tamen Dominicis aut festis diebus. Clem. *Sæpe contingit*, de verbor. signif.

X I I I. In foro Ecclesiæ si Prælati sit suspectus, ejus quoque Vicarius ac Officialis abstinere debet. Panormitanus in cap. *Ex insinuatione*, de offic. jud. deleg. Partesque debet compellere ut inter se convenient de arbitris qui causas suspicionis inquirent & examinent; & si arbitri convenire non possint, tertium eligant. Si causa suspicionis legitima non probetur, judex recusatus suâ potest uti jurisdictione, cap. *Secundò requiris*, §. *Tertio postulas*, de appellation. & cap. *Suspicionis causa*, de offic. & potest. jud. deleg. Si verò causa suspicionis probata sit, idem judex de Partium consensu, si sit Ordinarius, personam idoneam delegare debet ad hoc judicium, cap. *Si quis contra Clericum*, de foro compet. aut causam ad Superiorem dirigere, cap. *Cum speciali*, de appellat. At verò judex delegatus non

non potest alii causam committere, sed si suspectus judicatur, debet ad Superiorem aut delegantem transmitti causæ judicium. Gloss. in d. cap. Cum speciali, verb. De recusatoris. Cæterum si recusatio proponatur in visitatione, poterit nihilominus Prælati procedere ulterius, recusatione aut appellatione non obstante; salvo tamen jure recusantis aut appellantis, ne res Ecclesiæ pereant, aut divinus cultus retardetur. Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. & sess. 24. cap. 10.

XIV. In causa suspensionis Judicis Ordinarii, ac in aliis omnibus causis ubi necesse sit declinare ordinariam jurisdictionem, potest ad Papam recurri, ut alium Judicem suo rescripto committat. Ne verò Partes expensis aliisve incommodis ob distantiam fatigantur, olim quidem vetabatur Jura ne causæ ullius judicium per Apostolicum rescriptum committeretur ultra duas dietas à finibus diocesis commensurandas, ex decreto Innocent. III. in Concilio Generali, cap. Nonnulli, de rescript. Sed postea Bonifacius VIII. constituit ne ultra unam dietam finibus diocesis causæ cognitio per rescriptum committatur, cap. Statutum, §. Cum verò, & §. Cum autem, eod. tit. in 6.

CAPUT III.

In causa criminis quemadmodum procedatur.

I. RIMEN in judicio tribus modis intentatur, denunciando, accusando, & excipiendo. Denunciatus non tenetur se inscribere etiam jure communi pro juramento calumniæ, ejusque subeunda poena & refundendis expensis, nisi denunciatus per modum accusationis ad exigendam de reo poenam judicalem: non verò si hoc fine denunciatus solummodo, ne promoveatur ad Ordines, vel ad Beneficium, aut aliud hujusmodi. Porro inscribere est obligare se ad rationem ac eandem poenam, si non probaverit, quam reus convictus incurreret, cap. Quisquis, & cap. Qui crimen, 2. quest. 8. Excipiendo quoque potest reus accusatorem suum criminis pariter aut gravioris accusatione summovere, quia criminis accusare non permittitur, cap. 1. & cap. Nulli, de accusat. & cap. Si quis, & cap. Quarendum, 2. q. 7. Et qui trabem habet præ oculis, festucam ex oculo fratris sui eruere non permittitur, Luc. 6. Is quoque reus qui accusando excipit contra sui accusatorem vel testem, non tenetur inscribere, si nihil aliud quam justam sui defensionem atque intentatam contra se accusationis repulsam intendat, & non poenam aliquam. At verò directus criminis accusator jure communi

non

non admittitur vel auditur, nisi postquam inscripserit, cap. *Super* *accusatione*.

II. In criminalibus causis actor & reus non admittuntur ad agendum vel respondendum per procuratores, sed tantum per seipsos, cap. *Veniens*, de accusatione. Procurator autem Officialitatis vel per se solum, vel accusatori se adjungens ut communis morum censor, & criminum vindex item intentatam urget ac prosequitur. Ideoque totus ei processus communicatur, ut perspectis probationibus suas adjungat requisitiones, quas vocant Conclusiones.

III. Pro levibus tamen delictis ac injuriis non solet agi criminaliter per inquisitiones & testium depositiones: sed edito supplici libello Judex decernit citationem, ad quam reo comparere, si culpam fatetur, Judex honorariam aliquam verborum reparationem, & assertionem de probitate & honestate conquirentis, & veniam de offensa postulationem decernit, sique reparata offensione reus desistit, aut leviter pecunia ex Judicis sententia multatur, & prohibetur deinceps à similibus offensis. Sed si reus factum inficietur, tunc civilis causa ob inficiationem vertitur in criminisam. Judex ergo decernit inquiri de contentis in libello querimoniali, testes advocari, aut nolentes per apparitorem adduci: tum procedit ad inquisitionem criminalem, quam vocant Informationem; singulos testes juramento prius adactos separatim audit. Testis namque injuratus nullam facit fidem, siue in civilibus, siue in criminum causis, cap. *Nuper*, de testibus. Peractis siue in totum, siue pro parte (quum scilicet de fuga rei timetur) probationibus, auditisque requisitionibus Procuratoris Officialitatis, Judex pro causæ gravitate decernit aut incarcerationem, aut citationem in diem præstitutum accusari per seipsum, non verò per procuratorem respondensuri. Constitutione Ludovici XIV. anni 1670. tit. 6. art. 4. testes antequam deponant, producere jubentur significatam sibi ad testimonium dicendum citationem, cujus etiam facienda mentio in singulorum testium depositionibus. Ejusdem Constitutionis tit. 15. art. 16. & seqq. prohibetur legi coram reo criminis ullum testimonium, nisi postquam responderit interrogatus, num habeat adversus testem causas suspicionis: sed solum audietur ad probationes falsi & impugnationis, si quas habeat adversus testimonium.

IV. Si reus citatus non comparet, ac vadimonium deserit, jubetur apprehendi & incarcerari. Si apprehendi nequit, agitur in contumacem, & post tria, vel quatuor edicta in valvis fori affixa, sententia profertur quæ contumax aperte declaratur, suisque exceptionibus declinatoriis, dilatoriis & peremptoriis submovetur, simulque decernitur testium repetitio: *Recollement des témoins*. Hæc sententia Gallicè dicitur, *Sentence par défaut*. In foro autem seculari tres fieri solent in triviis urbis proclamationes per præconem, singulæ trium dierum, hoc est de triduo in triduum, vulgò *Criées*.

Cries ou Ajournemens à trois briefs jours. Caterum novissima lex Ludovici XIV. anni 1670. triduanas illas absentis Rei per præconem citationes abrogavit, aliaque non pauca immutavit, quæ hujusce libri capite ultimo selegi, quod recurrito. Quibus exactis proceditur contra contumacem absentem utque ad judicium definitivum. Testes ergo Judex Ecclesiasticus denuo vocatos repetit, relictis eorum depositionibus seorsum, ipsis præsentibus & interrogatis, num ad singula persistant, num aliquid addere aut retractare velint. Demum proceditur ad definitivam sententiam condemnationis in contumacem. Hic tamen si post sententiæ promulgationem compareat, suamque velit purgare innocentiam, auditur intra quinquennium à die promulgatæ sententiæ, postquam refuderit omnes contumaciæ expensas, juxta edictum Molinense Caroli IX. art. 28. Post quinquennium verò non aliter auditur, nisi prius deposuerit apud Actuarium multas integras pecuniarias suæ condemnationis.

V. Si autem reus citationibus obtemperans se judicio sistat, illum Judex interrogat de nomine, cognomine & vitæ professione; tum articulatim de omnibus in libello contentis, atque in informationibus de circumstantiis temporum, locorum & rerum. Ejus responsiones in scripta rediguntur. Post unum alterumve diem Judici denuo repræsentatur, ejusque responsa audienti releguntur, fitque ei liberum addere vel retractare quæ ei videbuntur. Si de crimine atroci agitur & metuitur fuga, mittitur in custodiam: si leve sit delictum, aut si probatio non suppetat, relaxatur aut simplici repromissione, aut fidejussore dato de sistendo iterum in judicio ad publicationem sententiæ, deque judicato solvendo. Fidejussor porro liberatur, si semel eum postea repræsentaverit.

VI. Sed si reus inficiatur, Judex interloquendo jubet testes iterum advocari, & repræsentari. Galli vocant *Accarration & confrontation des témoins, ou proces extraordinaire*. Idque fit diligentia & expensis accusatoris, aut si non sit accusator urgens, Procuratoris Officialitatis. Testes itaque singuli seorsum audiuntur, lectaque depositione interrogantur an persistant, an addi vel detrahi quid velint: mox accusatus intra idem Auditorium ducitur; interrogatur an testem præsentem noverit, an ejus depositioni stare velit? Si stare nolit, necesse est causas exprimat recusatationis aut suspicionis suæ. Si neget nosse testem, inquiritur summam & de plano super qualitate testis, istaque mox inquisitio coram reo legitur. Si reus objiciat contra testem, quod vocant *dire ses objections & contredits*, id omne in scripta redigitur, & summam de objectorum veritate inquiritur.

VII. His omnibus peractis ad judicium proceditur, ad quod convocantur aliqui Canonum vel Theologiæ Doctores: fit inter eos totius lectura processus, examinantur accusationum capita, rei accusati defensiones, testium depositiones, aliaque probationes, quæ sigillatim recensentur, scriptisque in tres distribuuntur classes, scilicet quæ sint bonæ, quæ

Iii nullæ,

nullæ, & quæ in religione, hoc est dubiæ & incertæ, quæ cum aliis collatæ possint fundare aliquam præsumptionem, sed non certam fidem. Si constet de delicto, reus condemnatur, sin minus absolvitur & relaxatur, aut decretum amplior inquisitio; quo casu reus relaxatur data cautione, aut certe simplici pollicitatione de sistendo in judicio quum jussus fuerit. Si denique nihil amplius compertum fiat de delicto post elapsa tempora dilationum accusatori præfinitarum ad novos producendum testes, definitivè demùm relaxatur & dimittitur reus, finisque controversiæ imponitur, nisi nova fornecatur Rei adversus accusatorem instantia pro læsi honoris reparatione, Reo absoluto declaratur nomen instigatoris qui reum detulit apud Procuratorem, sive Regium, sive Jurisdictionalem, sive Officialitatis; quique se testes & scripturas ad probationem criminis suppeditaturum sponderat; ab hoc enim reus dimissus habet jus repetendi expensas, & id quod interest. Papo lib. 24. Placitorum, tit. 1.

VIII. Pœnas infligit Ecclesia tum spirituales, ut sunt excommunicatio, suspensio, interdictum, depositio ac privatio præbendarum, degradatio: tum etiam corporales, ut carcer, sive perpetuus, sive temporaneus, cap. *Quamvis*, de pœnis in 6. etiam in vinculis ferreis. Clement. 1. §. *Propter quod*, de hæret. Jejunia quoque in pane & aqua, cap. *Novimus*, in fin. de verb. signif. Olim frequentior erat pœna flagellationis intra custodiam, non alia tamen manu quàm Clerici vel Monachi, cap. *Universis*, de sent. excommun. Cum tamen Ecclesiastico judicio laicus possit adhiberi ad capiendum & incarcerandum Clericum, cap. *Ut fame*, eod. tit. Moderatum debere Episcopum esse in hoc genere pœnæ, admonet cap. *Cum Beatus*, dist. 45. circa Abbates, Sacerdotes & Diaconos, ob dignitatem Ordinis, nisi delicti atrocitas aliud suadeat. Is est canon 6. Concilii Bracarenfis tertii. Canon quoque 38. Concilii Agathensis clericos & monachos contumaces verberibus subicit. Eiusdemque Concilii canon 41. qui est in Decreto cap. fin. dist. 35. hanc pœnam statuit in Clericum ebrietatis convictum. Quod idem sancitur Concilii Venetici can. 13. Cujus etiam pœnæ meminere canon 6. Concilii Leptinenfis, his verbis: *Clerici & monachi & moniales fornicantes, carcere, jejunio in pane & aqua, & flagellationibus plectantur*. Et Cassianus lib. 4. de instit. cœnobior. cap. 16. recensitis gravibus aliquot monachorum delictis, addit: *Hæc vel plagis emendantur, vel expulsiōe purgantur*. Meminit etiam B. Cyprianus in vita B. Cæsarii Arelatenfis.

IX. Quia verò Ecclesia sanguinem, hoc est hominis occisionem & mutilationem abhorret, ideo non ei licet hanc ulli pœnam inferre, sed morem servat in causis capitalibus, accersito seculari Judice, reum postquam processu judiciario convictus fuerit, solenni ritu degradandi, & ejus potestati ac jurisdictioni tradendi, simulque totum judicium processum ad instruendum secularem Judicem, reumque convincendum. Sed tenetur

tenetur Prælati simul intercedere pro reo, ut mitius & citra sanguinis pœnam plestatur, cap. *Novimus*, de verb. signific. Meminere pariter cap. *Clericus*, 3. quæst. 4. & cap. *Si quis Sacerdotum*, 11. quæst. 1. & cap. *Ad falsarium*, de crim. falsi, & cap. *Ad abolendam*, de hæret. & Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. tam degradationis, quàm traditionis seculari Judici.

X. Quia etiam per Regiæ Jurisdictionis Tribunalia non permittitur Ecclesiæ Gallicanæ ullum habere territorium, idcirco non permittitur Ordinariis condemnatio in exilium, neque relegatio ad triremes. Ita Chopinus de sacra Polit. tit. 3. num. 11. Alibi verò valet Ecclesiastica ad triremes damnatio, teste Zerola 2. parte, verbo *Triremes*, & aliis ibi citatis. Idemque verbo *Excommunicatio*, §. 19. ait damnatos ad triremes Clericos moderatè posse à trierarcha verberari, etsi non fuerint degradati; sed si verberentur ad excessum, incurri excommunicationem, si fuerint tantum depositi: at si fuerint solenni ritu degradati, cum amiserint omne privilegium clericale, non incurri quidem censuram, sed graviter peccare immoderatum notabiliter percussorem eorum.

XI. Ultra pœnas jam memoratas Ecclesia pariter decernit multas pecuniarias, sive Parti lætæ, sive piis locis applicandas; non tamen Filco Ecclesiastico, nec Præsuli, nec Officialibus. Si secus fiat, admittitur appellatio tanquam ab abusu ad Curias Regias in Galliæ Regno. Hic sanè abusus damnatur per cap. *Licet*, de pœnis, & cap. *Irrefragabili*, §. fin. de offic. Ordin. Attamen ubi Prælati competit jurisdictio temporalis ratione feudi, possunt seculares ab ipsis constituti Judices applicare Prælati (quemadmodum & aliis temporalibus Dominis solet fieri) pœnas pecuniarias.

XII. Quæritur an possit Judex Ecclesiasticus reum crimen inficiantem torturæ addicere, quemadmodum potest Judex Læicus in criminibus enormibus semiplenè probatis? Semiplena porò probatio illa communiter censetur, quæ fit per unicum testem omni exceptione majorem, affirmantem rem sibi visu proprio compertam. Videtur hoc improbari per cap. *Si quandoque*, 15. quæst. 6. Sed ibi sermo est de confessione quam metus injustus extorsit, qualis non est confessio criminis semiplenè probati juridicè extorta. Hanc enim approbant Canones, cap. *Illi qui*, 5. quæst. 5. Glossa in d. cap. *Illi qui*, verb. *Ut dum*; Chopinus lib. 1. de sacra Politia, cap. 3. num. 10. Pastor de jurisdictione Ecclesiastica, tit. 4. num. 4. Riccius in Praxi, decis. 585. Bengueus tract. de Benefic. Eccl. & alii. Quæritur ulterius, an Prælati uti possint manu laici ad torquendum clericum? Videtur ob stare cap. *Universitatis*, de sent. excommun. quo adstruitur excommunicatum esse Episcopum, vel Abbatem, qui causâ disciplinæ fecerit sibi subditum clericum aut monachum manu alicujus secularis verberari. Sed diversum est quod fit interiori correctione ab eo quod fit publico judicio;

nam caput *Ursamae*, eod. tit. permittit Judici Ecclesiastico ut faciat Clericum à laico apprehendi, & si sit opus, violenter detrudi in carcerem. His adde rationem decentiæ clericalis; officium enim licitoris & tortoris Clericum dedecet, cum tamen non dedecet activa secundum ordinem disciplinæ castigatio, jubente Prælato. Igitur Prælatum uti posse manu laici ad Clerici judicialem torturam, asserit Navarra in cap. *Nullum*, 18. quæst. 2. & consil. 5. de foro compet. & consil. 29. de sent. excomm. & addit hoc passim fieri in Gallia, & in ipsa Urbe Roma. Item Zerola in praxi, part. 1. verb. *Tortura*, §. 1. asserit seipsum in suo Episcopatu hoc juridicè decrevisse in subditos sibi Clericos.

XIII. Ampliatur Ecclesiastica Jurisdictio circa delicta Regularium alioqui exemptorum, si lis in figura judicii terminanda sit, ut in crimine hæresis, in causis seductionis mulierum per Confessionem, in causis publici scandali, aut si Regularis extra Regulam & septa Monasterii enormiter deliquerit, aut scandalosè. Hisce casibus Ordinarius notionem suam interponere debet, cap. *De persona*, 11. quæst. 1. Idque post tempora privilegiorum Regularibus indultorum confirmat Abbas in cap. *Cum contingat*, num. 2. de foro competenti, & Authores Gallicani quæst. 408. Capella Tolosana, Chopinus lib. 1. de sacra Polit. tit. 4. num. 28. Papo lib. 1. Placitorum, tit. de Jurisdict. Eccles. artic. 14. & tit. de Jurisdict. tempor. art. 36. Cujacius in cap. 9. de vita & honest. Cleric. Bengueus de divil. benefic. §. 8. num. 11. ipsumque Aurelianensè Edictum Caroli IX. art. 11. His adde quæ dixi supra, lib. 1. de potestate Ordinariorum erga Regulares exemptos.

XIV. Ex opposito limitatur in Gallia Ordinariorum jurisdictio in delictis Clericorum, quæ dicuntur privilegiata, quorum cognitio reservatur Judicibus Regiis, ad differentiam communium delictorum, de quibus Clerici non alibi accusari & judicari possunt, nisi apud Ordinarios. Statuit Caroli IX. Edictum Molinensè art. 39. ne per Officiales Regios sub prætextu privilegiati delicti cognoscatur simul de communi delicto Clerici, pro cujus cognitione jubet Clericum reum remitti ad Ecclesiæ tribunal, postquam Judices Regii cognoverint de privilegiato ejusdem delicto. Deinde Henricus III. Melodunensis Constitutionis art. 22. sanxit ut instructio processus criminalis de privilegiato Clerici delicto fiat conjunctim per proprium Judicem Ecclesiasticum & per Judices Regios, jubetque Commissariis per Curiam Regiam deputatis, ut ipsam Jurisdictionis Ecclesiasticæ Sedem adeant, & Prælatum conveniant pro communi processus de privilegiato crimine instructione.

XV. Crimina privilegiata generatim censentur quæ publicam quietem & statum communem Reipublicæ violant, de quibus sigillatim tractat Benedictus in cap. *Raymutius*, verb. *Et uxorem*, num. 433. & seqq. & sunt ista. Crimen læsæ Majestatis in primo & secundo capite, hoc est, si Clericus

Clericus attentaverit in personam Regis aut Reginae, aut regionum liberorum, aut in Rempublicam, aut in Legatos Regis. Infractio salvae gardiae à Rege concessae, quae etiam comprehenduntur Officiales Regii dum proprium exercent officium, eorumque exequutores & apparitores in sui muneris exercitio; sub hac enim ratione in tutelam Regis suscipiuntur. Item vis publica, aut concitata seditio. His aliqui addunt assassinium, hoc est praemeditatum & per insidias patratum homicidium. Boërius quaest. 199. Faber in suo Cod. de jurisd. omni. Jud. defin. 26. Item crimen falsae monetæ. Benedictus loco cit. num. 435.

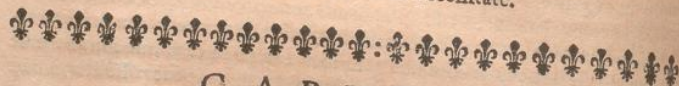
XVI. Quanvis inquisitio & interrogatio Rei conjunctim faciendae sint à Judice Ecclesiastico & Laico, si constet de privilegiato & de communi delicto, sintque delicta illa separabilia, uterque tamen Judex judicat separatim, Ecclesiasticus de communi, Laicus de privilegiato, ut cum Papone lib. 1. Placitorum, tit. 5. num. 54. & Chopino lib. 2. de sacra Politia, cap. 4. num. 22. scribit Pastor de Jurisd. Eccles. tit. 14. num. 14. Prius tamen agitur de delicto privilegiato apud Judicem Laicum, quam de communi apud Ecclesiasticum, ut infertur ex dicto art. 39. Molinensis Edicti. Atque Ecclesiasticus Judex non potest reum à carcere relaxare, nisi prius poenam pecuniariam exsolverit constitutam à Judice Laico pro crimine privilegiato. Alioqui pro reo tenebitur Judex Ecclesiasticus exsolvere multam. Si verò crimen privilegiatum non sit separabile à communi, ut homicidium factum in seditione, privilegium casus attrahit ad Judicem Laicum utrumque delictum.

XVII. Casus autem, in quibus crimen privilegiatum separabile est à communi, occurrunt varii, ut in Clerico calumniatore aut falsum deponente, aut falsum instrumentum scienter producente coram Judice Laico. Injuria namque in judicio Judici Laico facta potest ab hoc puniri; falsi verò crimen judicari & puniri seorsim à Judice Ecclesiastico. Similiter si Clericus simul incendii & gestationis armorum lege Principis prohibitorum accusetur, Judex Laicus cognoscat de gestatione armorum, qui casus est privilegiatus: at Ecclesiasticus de incendio, qui casus est communis, Benedictus num. 438. Clericus etiam adulteratus cum uxore illius qui salvam gardiam Regis pro se suaeque familia obtinuerat, judicabitur in Tribunali Laico de infractioe salvae gardiae: in Ecclesiastico autem de adulterio, quod est delictum commune. Papo lib. 1. tit. 5. num. 34.

XVIII. Sunt & alia delicta mixti fori, in quibus esse solet praeventioni locus inter Judicem Ecclesiasticum & Laicum, cujusmodi esse volunt usuram, adulterium, concubinatum, fortilegium. Julius Clarus in praxi criminali, quaest. 37. & Faber in Cod. de crimine sacrilegii. Verum in Gallia nec Judex Ecclesiasticus de his criminibus contra Laicos cognoscit, nec Judex Laicus contra Clericos, ut monet Pastor loco cit. num. 16.

XIX. Constitutiones Ecclesiae vetant exerceri judicia nocte, ac in tenebris

tenebris, cap. *Consuluit*, de offic. jud. deleg. Tamen si Athenis Arcopagite non interdiu, sed noctu judicare consuevissent, referente Luciano in *Sectis*, ne personas litigantes, sed ea sola quæ dicebantur considerarent. Sanè transactio nocte facta tenet, l. *Minorem*, C. de transact. Et testamentum nocte factum valet, l. *Ad testum*, §. *Posse*, D. de testam. Consuetum est in Gallia criminales causas non nisi ante prandium judicari, ne vapores inde exurgentes Judicum mentibus nubilent. Cavetur quidem in cap. *Honestum*, 22. quæst. 5. ne quis in iudicio ad juramentum admittatur, nisi jejunos. Et in cap. 1. de testib. & attestat. ne quis nisi jejunos testimonium dicat: sed Glossæ utrobique dicunt, hoc de honestate dici, non de necessitate.

CAPUT IV.

De juridica Inquisitione, & Testibus, & Juramento.

I. **S**icut in criminalibus causis triplex est procedendi modus: 1. per inquisitionem: 2. per accusationem: 3. per denunciationem; ita etiam triplex est inquirendi modus. Primò generaliter, qua ratione solent inquirere Prælati de vitiis communibus subditi populi aut communis, ut eorum remediis prospiciant. Secundò speciatim, dum inquiritur in aliquam certam personam, ut utrum Caius hominem occiderit. Tertio mixtim, ut si inquiritur in commune quisnam hominem certum occiderit, cujus repertum est saucium cadaver: ibi enim delictum est particulare, sed inquisitio de authore delicti est generalis: & viceversa si inquiratur in speciali de delinquente, & in genere de delictis, ut utrum Caius sit flagitiosus, an aliqua scelera commiserit, aut committere solitus sit.

II. Non est licitum contra certam personam de crimine inquirere, sive speciatim, sive mixtim, nisi præcesserit infamia, vel gravia indicia, vel semiplena probatio, cap. *Inquisitionis*, & cap. *Qualiter* 24. de prœfatione Præfati, d. cap. *Qualiter*, in fine. Est verò infamia vox frequens proborum ac honestarum personarum. Legitimæ famæ judicium esse relinquendum prudentis & probi Prælati arbitrio, docent Menochius, Ugo linus, Molina, & alii. Quod enim scribit Sotus, requiri vocem decem honestorum hominum, id parum est in amplissima civitate, & nimis multum in exiguo pago. Indicia urgentia sunt fuga suspectæ personæ statim post

post perpetratum, vel detectum scelus: gravis præcedens inimicitia cum alijs conjecturis conjuncta, ut sunt minæ, &c. inventio rei furtivæ penes aliquem. Semiplena probatio est unius jurati, nec ullatenus suspecti testis asseveratio, quod ipse viderit, aut ab ipso reo audiverit. Prædictorum ratio generalis est, quia aliqui temerè diffamaretur homo, & in grave discrimen absque sufficienti causa conjiceretur. Istæ verò non adeò exactè requiruntur præcautiones ad eam mixtam inquisitionem, in qua constat de particulari crimine; sed in communi ejus author inquiritur, sic enim nemini fit injuria. Ostiensis verò tit. de inquisitione. §. *Quomodo procedatur*, num. 4. & Zerola p. 2. tit. *Inquisito*, causæ procedendum admonent circa infamiam, quia sæpè à malevolis & calumniatoribus aut levibus oritur.

III. Ad accusationem olim pertinebat inscriptio, quam docet Glossa in cap. *Super his*, de accusat. esse obligationem coram Judice, quâ se accusator subicit eidem pœnæ, si non probet, quam subire cogeretur convictus reus, juxta cap. *Quisquis*, & cap. *Qui crimen*, 2. quæst. 8. Nam ex Damasi Papæ decreto calumniator in accusatione deficiens pœnæ talionis reus fit, cap. *Calumniator*, 2. quæst. 3. Sciendum verò, sive accusatorem, sive testem qui calumniosè alium in grave discrimen vel damnum adduxerit, teneri quoque in conscientia ad ipsum liberandum subire par discrimen honoris, bonorum & propriæ vitæ, eoque sine suam efficaciter retractare calumniam, si vel probabiliter ei profuturus sit. Alioqui enim non tenebitur cum tanto suo damno, eoque frustratorio & inutili, juxta Sotum, Medinam, Navarram, Covarruviam.

IV. Ad sufficienter probandum in judicio, reumque convincendum duo testes conformes, & non suspecti sufficiunt, l. *Ubi numerus*, D. de testib. & cap. *Licet universis*, eod. tit. dicente utriusque Testamenti scriptura: *In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum*. Deuter. 19. vers. 15. Matth. 18. vers. 16. Joan. 8. vers. 17. 2. Cor. 13. vers. 1. Hebr. 10. vers. 18. Inquisitiones criminum redigendæ sunt postquam perfectæ fuerint in acta publica, ut ad eas quotiescunque operæpretium fuerit, possint Judices recurrere.

V. Gravis & admodum agitata quæstio est, utrum unicus testis qui deponere possit in materia criminalis accusationis, aut denunciationis, teneatur interrogatus à Judice criminis veritatem aperire, necne? Affirmant Dominicus Soto, Azorius, eosque sequutus Bonacina in Decalog. disp. 10. quæst. 3. punct. 3. num. 5. quia, aiunt, suppeditabit semiplenam probationem, ex qua poterit reus juridicè interrogari, carcere concludi, torqueri, unde plena tandem criminum cognitio elici solet. Item alioqui crimina impunitate gauderent, & in perniciem humanæ societatis pullularent. Ex opposito teneri verum silere judici interroganti, affirmant Sylvester verb. *Testis*: Petrus Navarra lib. 2. de restitution. cap. 4. num. 167. & 168. Toletus lib. 5. cap. 40. num. 1. & 2. Reginaldus lib. 24. sect. 5. num. 47. Joannes

à Cruce in Directorio, addens isto casu interrogatum teneri dicere sub mortali peccato, & in suo sensu, se nihil horum scire. Tertiam sententiam instituit & propugnat Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 49. licere quidem unico testi testificari, sed ad id non teneri, nisi ubi ageretur de resarciendo gravi damno injustè illato, aut de impendenti malo avertendo, sive communi, sive privato. Quibus sanè casibus omnes consentiunt unicum testem teneri revelare, etiam non interrogatum, neque citatum, nisi hoc sciat per Rei Sacramentalem Confessionem.

V I. Addit Martinus Navarra cap. 25. n. 46. & 47. quem sequitur Lessius loco cit. si sit peccatum occultum, nec alteri damnosum, & peccator jam sit emendatus, vel verosimiliter speretur quod post fraternam correptionem se emendabit, non teneri aliquem id manifestare Judici jubenti etiam sub interminatione excommunicationis, donec fraternè corripuerit, & probabilius judicaverit correptum reum non se emendaturum. Cui favere videtur Matth. cap. 18. vers. 15.

V II. S. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 1. multa docet circa jura testium, quæ breviter recenseo. 1. In manifestis criminibus, & in iis de quibus infamia præcessit, teneri hominem, petente secundum ordinem Juris Superiore suo, ferre testimonium in iis quæ scit. 2. In aliis verò, nimirum non manifestis, & ubi non præcessit infamia aut alia notitia, etiam petente Superiore non teneri. 3. Teneri tamen manifestare etiam Superiore non petente, nec alia præhabita rei cognitione vel fama, si ea manifestatio sit futura utilis ad liberandum eum qui patitur indebitam vexationem, vel ad impediendum grave malum, sive commune, sive privatum. 4. De illis quæ quis scit per pœnitentis Confessionem, nullatenus ullo casu esse testificandum. 5. In illis autem quæ homo scit commissâ sibi per secretum humanum seu naturale, distinguendum esse: vel illa vergunt in alienum grave damnum, sive commune, sive particulare; & hæc tenetur revelare, quanvis jurasset se non revelaturum, quia hoc juramentum non obligat, cum sit contra bonos mores: vel ex opposito silentio nullum emergit damnum alienum, & sic non potest proderet commissum sibi secretum, quanvis non jurasset id secretum servare, & Superior juberet revelare: nihil enim potest à Superiore præcipi, quod bonæ fidei ac juri naturæ adversetur. 6. Ministros Altaris non posse ab illo Judice vel Superiore compelli ad ferendum in causa sanguinis testimonium.

V III. Occurrunt aliquando casus, in quibus is qui responderet ad interrogantis mentem, peccaret mortaliter, aut suo silentio salutem alterius sibi commissam proderet. Titius innocens, quem maligni adversarii persequuntur ad necem, ad me confugit, ut à me occultetur. Hoc ei debet charitatis officium præsto in meis ædibus. Adventant paulò post ejus adversarii furore & armis instructi; sciscitantur à me num Titium viderim, num sit intra ædes meas. Si taceam, id silentium reputabitur affirmatio, irrum

irruunt illi in domum meam, & relicto ad portam custode ne misellus evadat, ceteri totam domum explorabunt, & abditum facile reperient, atque repertum trucidabunt. Sanctus Augustinus in suis Confessionibus summopere laudat industriam & felices successus sanctæ Monicæ matris suæ in conciliandis discordantium animis & sedandis inimiciis. At verò inter odia tam multæ nascuntur suspiciones novarum offensionum, tam multæ susurriones & delationes à falsis & malignis discordantium amicis utraque ex parte referuntur, præsertim inter sceminas; quas tamen suspiciones & susurriones sæpe contingit esse veras, ut si mediatores exterius non se perinde gerant ac si suspiciones & susurros falsos esse crederent, atque id aliter esse persuadere industriæ non conentur, aut saltem longè diverso animo ea quibus foventur aut recrudescent odia, facta diutave fuisse quam pars inimica crediderit, vix ullæ discordiæ sedari & ad pacem componi possunt. In judiciis tam sæpe occurrunt conjecturæ ad præsumendum de crimine, quod tamen falsum sit, ut si interrogatus reus innocens illas aperte fateatur, nec tamen possit aliter suam probare innocentiam, vel subiturus sit sententiam capitis, vel sit tormentis lacerandus ad quæstionem, quo fiat ut dimissus reliquam vitam transigat morte ipsa miserrimam.

IX. Non tamen fidem habendam censemus quibusdam sanctis Ecclesiæ Patribus, qui mendacium officiosum licitum asserunt, in quibus sunt S. Chrysostomus lib. 1. de Sacerdotio, & in homiliis 32. & 53. in Genes. & in epist. ad Olympiam: S. Hieronymus in cap. 2. ad Galat. quem eundem locum eidem scribens exprobrat & impugnat S. Augustinus epist. 19. Cassianus quoque in eundem lapidem offendit collat. 17. cap. 15. 16. 17. & lib. 5. de institut. renunc. cap. 37. & cap. 39. Ex opposito S. Augustinus in illa epist. 19. aliisque locis, præsertim tract. de mendacio ad Consentium, constanter astruit nullo quantumvis bono fine fas esse mentiri, eo quod jure naturali & divino mendacium sit malum & indispensabiliter prohibitum; nec licitum esse malum facere ut eveniant bona. Id quippe damnat Apostolus Rom. 3. vers. 8. Quocirca dicit cap. *Super eo*, de usur. *Scriptura sacra prohibet pro alterius vita mentiri.*

X. Mendacium definit S. Augustinus lib. 1. de mendacio, Falsam vocis significationem cum intentione fallendi. Vocem hinc intelligendam latius esse pro quovis externo signo, etiam nutu, admonet S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 1. ad 2. nam & nutibus, sicut voce, mentiri homo potest. Idemque sequenti quæst. 111. art. 1. simulationem in factis externis dicit esse mendacium. Ibidemque resp. ad 2. admittit simulationem utilem & licitam. Hanc verò Navarra in cap. *Humana aures*, quæst. 2. num. 10. sic distinguit ab illicita, quatenus quidam sine causa, nec curantes an mentiantur, aliquid seu verbis, seu facto simulant inesse quod non inest, vel non inesse quod inest. Illa verò sit, quæ quidam prudenter & iusta de causa,

K k k

causa, sine dolo malo dicunt aut faciunt aliquid, quod separatim per se quidem falsum significat, sed ipsum aliquo subintellecto in mente dicentis aut facientis efficitur verum. Idem Navarrus paria dicit Enchirid. cap. 18. n. 8. Reliqua definitionis verba, *Cum intentione fallendi*, explicat Caietanus ad dictum S. Thomæ locum 2.2. quæst. 100. art. 1. cum intentione dicendi falsum. Sed ut constat quàm sit vera regula juris: Omnis definitio in jure periculosa est, l. *Omnis*, D. de regul. jur. non sufficiunt definitioni expositiones adductæ à S. Thoma & Caietano, nisi addatur tertia ex Sylvestro, verb. *Mendacium*, sub init. scilicet dicendi falsum assertivè: non enim involvit mendacium intentio dicendi falsum recitativè, aut representativè; neque mentiuntur qui falsum recitant ex aliena, & non ex propria persona; neque ii qui fabulam aliquam aut historiam quasi ex theatro vel scena representant, tamen si personam representent alicujus impostoris.

¶ I. Cum ergo mendacium propriè sumptum sit jure ipso naturæ illicitum hac ratione, quia ut ait S. Augustinus in Enchiridio, cap. 22. *Verba propterea instituta sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat*; nullo casu, aut fine potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam, ut idem ait Augustinus tract. de mendacio, cap. 14. & Alexander Papa III. cap. *Super eo*, de usur. Consequens est tot sanctissimos, & in Scripturis laudatissimos homines non fuisse reos mendacii, quando urgente aliqua justa causa ita veritatem celare voluerunt, ut verbis usi sint ambiguè & amphibologicis; veris quidem ex ipsorum occulto sensu, quibus tamen intendebant auferre vel impedire periculosam aut nocivam veritatis alterius cognitionem in mente auditorum. Cujusmodi exemplum proferit S. Augustinus Abrahæ dicentis ut se mortis discrimini eriperet, Saram esse suam sororem, & volentis amovere ab aliis hanc planè veram persuasionem, quod uxor sua esset. In illo enim ad Consentium tractatè disertè exprimit, & res ipsa perspicua est, scivisse & voluisse Abraham, ut Egyptii aliter prorsus intelligerent Saram esse suam sororem longè alio sensu quàm quem ipse intra se in occulto concipiebat, quia si hac re Egyptiorum intelligentia conformis fuisset latenti intelligentiæ Abrahami, secundum quam vera fuisset illa sororis compellatio, futurum prævidebat se occisum iri; quod tamen ista æquivocatione & amphibologia vitare intendebat. Hoc ipsum ut suprà examinat S. Augustinus eo tractatu, præsertim cap. 12. & cap. 17. sic loquens: *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista (de Abrahamo & Sara) verum etiam si qua sunt talia redigenda, ut aut quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium; siue ubi taceatur verum, nec diciatur falsum; siue ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi.* Idem S. Doctor sic ait in quæstion. in Genes. quæst. 26. prout refertur in Decreto, cap. *Queritur*, 22. quæst. 2. *Queritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potius Deo commissu, qui si vellet, ejus pudicitiam*

pueritiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici: soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur quod nemo debet tentare Deum, dum habet quod rationabili consilio faciat. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Hoc idem aliis passim locis repetit Sanctus Doctor. Itaque nulli dubium esse debet, usum amphibologiarum, ubi iusta urget ratio, esse doctrinæ Augustinianæ. Idem sentiendum quod de Abrahamo in aliis Sanctorum æquocationibus docet Augustinus, scilicet licitas fuisse, & mendacii prorsus immunes, ut quum Jacob consilio Rebecce matris persuasit Isaac patri se esse primogenitum ejus Esau: quum Joseph se ariolum & augurem esse coram fratribus asseveravit, & in toto illo sanctæ viduæ Judith apud Holofernem colloquio. Si quis autem Augustino rigidior velit illos venialiter peccasse, hoc saltem dici non potest de Angelo Raphaelæ asserente Tobie, se unum esse de filiis Israël, nomine Azariam, filium magni Ananias; nec de Christo asserente sine alio additamento, se nescire diem judicii, Matth. 24. & Marci 13. aut fingente coram discipulis in Emmaus se longius ire.

XII. His suffragatur S. Gregorius Papa lib. 26. Moral. cap. 7. dicens: *Humane aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant. Divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba pensantur ex corde.* Nihil certè hac de re dilucidius dici, vel scribi potest; & habetur in cap. *Humane aures*, 22. q. 5. Sanctus tamen Isidorus posset his opponi lib. 2. de Summo Bono, cap. 11. ubi ait: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conscientia testis est ita hoc accipit, sicut is cui juratur intelligit.* Habetur in cap. *Quacumque arte*, 22. quæst. 5. Sed hic locus eos percellit qui mala fide, soloque decipiendi & injustè nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non verò illos quos iusta & rationabilis causa cogit bonum quod mente gerunt propositum verbis ambiguis & in aliquo sensu veris dissimulare. Istis verò non quadrat Isidori, sed Gregorii Magni anterior illa sententia. Neque ego sum hujus inter hæc apparenter adversantia conciliationis author, sed S. Thomas 2.2. quæst. 89. art. 7. ad 4. His adjungendum Sancti Raymundi testimonium lib. 1. Summæ, tit. de mendacio, circa finem: *Si reum qui queratur ad necem domi occultaverim, nec ad redimendam ejus vitam aliud suppetat remedium, quàm interrogantibus qui volunt interficere respondere, Non est hic, respondendum aliquod verbum equivocum: Non est hic, putà in mensa, vel aliquid simile.* * Sed & ipse Augustinus suam explicat mentem dilucidis hisce verbis in Psalmi 5. enarratione: *Ille verò qui non habet duplex cor, nec mendacium ullum quidem dicit. Tanquam v. g. si cui gladius commendetur, & promittat se reddiurum, quum ille qui mandavit poposcerit; si fortè gladium suum repetat furens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic ille non habet duplex cor, quia*

K k k 2 *ille*

ille cui commendatus est gladius, cum promittebat se petenti restitutum, non cogitabat furem posse repetere. Unde consequens est, quod si cogitasset actu ipso posse furem repetere, non licuisset illi eo etiam casu voluntatem habere furem reddendi, ne sibi tale homicidium in iudicio Dei imputaretur; non enim imputabitur furem huius homicidii delictum, sed soli ei qui cum praevidere debuisset, gladium furibundo tradiderit. Similiter videns aliquis prædones in procinctu esse ad eripiendam alicui vitam & pecuniam, potest illos hortari ut pecuniâ contenti abstinere ab homicidio, tamen hortator ille officiosus abhorreat simul furtum pecuniæ. Denique utcumque sumas S. Augustini sensum, Sanctorum tamen Gregorii, Thomæ & Isidori doctrina sanctis Scripturis & communi rationi magis est conformis, simulque S. Hieronymo, quem refellere S. Augustinus in suis ad illum epistolis conatur.]

XIII. Hoc denique post Augustinum & Gregorium asserunt communiter inter Scholasticos & Summistas sapientissimi, hoc addentes, in casu necessitatis posse suscipi delatum iuramentum ad confirmationem occultæ illius verborum exterius prolatorum intelligentiæ. Nullum enim est sine mendacio perjurium. Nullum verò hæc inesse mendacium, frequentibus Sanctorum exemplis, & Sanctorum Doctorum Augustini, Gregorii & Thomæ Aquinatis autoritate probavimus. Ita Joannes Major antiquum Sorbonæ decus in 4. distinct. 15. quæst. 18. quem allegat & sequitur sapientiâ & pietate spectabilis Doctor Navarrus in comment. ad d. cap. *Humana aures*, & in Manuali cap. 12. num. 8. & 9. Item Angelus verbo *Iuramentum* 5. num. 9. Sylvester verbo *Iuramentum* 3. quæst. 2. Dominicus Soto lib. 8. de iustit. & jure, quæst. 1. artic. 7. ad 4. Caietanus in 2. 2. quæst. 70. art. 1. Adrianus Papa VI. in 4. quæst. de sigillo confess. Graffius 1. p. lib. 2. cap. 17. num. 9. Lopez 1. part. cap. 42. §. *Injustè rogatus à iudice*. Toletus lib. 4. cap. 21. & lib. 5. cap. 58. Lessius lib. 2. de iustit. cap. 30. dub. 6. n. 15. Laiman lib. 4. tract. 3. cap. 14. num. 7. Bonacina tom. 2. disput. 4. quæst. 1. puncto 12. & alii communiter, ipseque Bart. in 1. fin. num. 7. D. de quæst. Eavetque caput *Utilem*, 22. quæst. 2. ex S. Hieronymo desumptum, hortante ad simulationem utilem & in tempore assumendam, exemplo Jehu Regis Israël, & Davidis.

CAPUT V.

Quandonam aliquis non tenetur testificari: & ad quid obligetur qui falsum testimonium dixerit.

I LIQUOS jam attigimus casus, quibus occurrentibus non tenetur aliquis testificari etiam requisitus, citatus, & sub poena excommunicationis obtestatus. Nimirum primò si nulla præcessit infamia aut indicia ad hanc revelandi obligationem sufficientia, neque semiplena probatio. Secundò, si quis rem cognoscat per confessionis sigillum. Tertio, si sciat per secretum naturale & fiduciarium ab ipsa Parte, quæ consilii, vel opis implorandæ causâ suam aperuerit delictum; quo præsertim secreto tenentur Advocati, Medici, Chirurgi, obstetrices, intimi amici. Secus verò sentiendum, si reus suam malam significasset voluntatem ante admissum delictum; non enim fas est captare consilium ad malè agendum. Quartò si quis probabilius credat, & in alios esse qui rem sciant, addè ut solus & unicus futurus sit testis. Casum istum Lessius lib. 2. de iustit. cap. 30. dub. 6. num. 3. extendit pariter ad illum qui rem novit cum aliis duobus aut pluribus testibus, quorum nemo adhuc testificandus sit. Sed hanc extensionem non admittendam duco, quanvis ibi Lessius hanc esse communem doctrinam dicat. Si enim nemo teneretur primus testificari, magna sequeretur criminum impunitas, & ex impunitate licentia; cum in omni inquisitione fieri aliter non possit, quin aliquis testis primus deponat, sublatoque primo teste nullus dici possit vel esse secundus aut tertius. Quintò, qui scit rem de qua inquiritur, factam fuisse sine culpa saltem mortali, ut si qui furti accusatur, rem subripuerit titulo iustæ compensationis; aut homicidium de quo inquiritur, fuisse factum cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sextò, si ex revelatione ipsi testi, aut ei conjunctis personis grave damnum impenderet. Septimò si quis rem audivit à levibus, nec fide dignis hominibus. Octavò, si quis sit consanguineus aut affinis delinquentis, argumento legis 4. D. de testib. Quidam hoc limitant in secundo gradu, sed plures cum Avila in quarto gradu inclusivè, usque ad quem protenditur incestus & impedimentum nuptiarum dirimens. Et hoc æquitati & familiarum Gentilium expetendæ paci consentaneum est: hinc tamen excipienda crimina Majestatis, aliæ quæ in publicam perniciem se propagarent. Nondò, si quis sit de familia, & domesticus ejus qui

K k k 3 deliquit:

deliquit, juxta Angelum, Sylvestrum & complures alios. Et utique veteri Romanorum jure servi compelli non poterant, ut adversus dominos testimonium ferrent, ut inter alios docet Cornelius Tacitus circa Libonis accusationem sub Tiberio Principe, lib. 2. Annalium. Huc spectat lex 8. C. de testib. relata in cap. *Sit testes*, §. *Servi neque*, 4. quæst. 3. * Repelluntur pariter ab accusationibus & testimoniis cohabitatores inimicorum, cap. *Repelluntur*, de accusat.] Decimo, si illi à quibus aliquis rem uti gesta est accepit, jam deposuerunt; hujus enim supervacanea foret depositio. * Sciendum verò prædictos à judice citatos, & præmisso juramento interrogatos, posse, imò etiam secreto naturali astrictos teneri secreti fidem servare, & quam sciunt veritatem occultare, utendo æquivocationibus & restrictionibus mentalibus, qualis hæc esset, negando se rem scire, apud se cogitando, quam teneantur cum offensa Dei declarare. Neque enim consuevit devitandum est mendacium, ut ejus vitandi causâ fides publica violetur, ipsique jus divinum & naturale perfringatur; quantum ubi justa necessitas non urget, æquivocationum usum esse prosteamur abusivum, nec esse à veniali culpa unquam immunem. Repugnat enim naturali simplicitati & animorum sinceritati. Nolim equidem omnia mendacia quæ de sancta vidua Judith sacre Paginæ commemorant, ab omni peccato justificare: sed proftendum est, neque Angelum Raphaëlem, neque Christum ipsum potuisse venialiter unquam peccare.]

II. Indubitaturn est, calumniosum testem, aut falsum etiam per veri suppressionem in præjudicium Partis, quanvis nihil falsum positivè protulisset, ut si siluerit reum, contra quem testificatus est, fuisse primum injusta conquerentis aggressionem lacescitum, non modò peccare mortaliter, tum propter injustitiam, tum ratione perjurii; sed etiam teneri ad reparationem damni, si modò in istud efficaciter influxerit. Quod idcirco addo, quia fieri potest ut damnum efficaciter non causaverit, etsi gravissimè deliquerit, ideoque reparare non teneatur. Si enim contingat ut anteriores testes admissi, neque à reo recusati, sufficienter eadem calumniarum oneraverint, aded ut iste additivus & supernumerarius condemnationem ab aliis dudum efficaciter causatam non auxerit, non potest censeri condemnationis author, neque obligatus ad eam reparandam. Aliud tamen judicandum, si testis iste in commune cum aliis qui præcessere testibus, aut cum actore ipso, seu accusatore conspirasset: sic enim efficaciter in damnum ab accusatore & præcedentibus testibus illatum contribuisset, singulique eorum in solidum tenerentur id omne damnum resarcire, tum honorarium, tum pecuniarium. Similis ratio & decisio est in eo Judice vel Consiliario qui præcedentium injusto judicio suum addidit suffragium, si nullâ habitâ communi conspiratione suffragia præcedentia erant in sufficiente ad validum judicium numero, neque causam dedit anterioribus injusti suffragii, & si reliquis insequentibus Consiliariis existentibus

tibus unà cum eo in sufficienti numero ad elidenda anteriorum suffragia, non fuerit author injusti suffragii. Ita Navarra in Manual. cap. 17. num. 18. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 7. Bonacina tom. 2. disp. 10. quæst. 3. punct. 3. n. 15. & S. Antoninus citans & sequens Paludanum & Ricardum; ejus Sancti Archiepiscopi verba illa sunt: *Si sine consilio vel mandato fuisset nihilominus facta rapina vel damnificatio, & nihil amplius per illa est additum, non tenentur nisi quantum ad eos ex rapina pervenit. Si verò aliquid aliud ex mandato vel consilio factum est, ad illud amplius tenentur in solidum.* His omnibus facem prætulit S. Thomas in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 5. ad 3. quæstionculam, ubi duo ista tradit necesse esse concurrere, ut consulens teneatur ad restitutionem: *Primo ut probabiliter credat consilium suum fuisse efficax; deinde quod sine eo injusta ablatio commissæ non fuisset.* Atqui eadem militat ratio non modò in consulente, sed etiam in alio quovis cooperante in damnum tertii, qualis est testis. Verumtamen Officiales ac Judices, sive inefficaciter concurrerint in damnum tertii, cujus omnis efficacitas & influxus refundi debeat in collegas, qui sine prævia cum ultimis conspiratione damnum intulerunt; sive etiam nihil cooperati fuerint in malum, sed cum spes probabilis esset, quod si in oppositum institissent, collegas qui priores sua efficaciter ad malum suffragia contulerunt, ab injusta sententia revocassent: hoc supposito, etiam posteriores, qui per se ad injustum damnum non influere, censendum est in defectum priorum restitutioni pariter obnoxios esse. Pro certa enim regula tenendum est, ceteros qui cum potuissent damnum proximi impedire, noluerunt impedire, peccasse quidem contra charitatem, non tamen adstringi restitutioni: sed Officiales qui cum potuissent damnum injustum impedire, per segnitiam tamen non curarunt impedire, non modò contra proprium officium peccasse, sed etiam damnum ipsum teneri refarcire, cui sive per malitiam, sive per segnitiam noluerunt obstitere, cum impedire potuissent. Sed ubi nulla erat probabilis spes impediendi, cessat ibi restituendi obligatio.

III. Porro nulla & inutilis ratio est eximendi ab obligatione reparandi damnum illatum, si quis dicat: Si hoc damnum non intulisset, alius indubitatè hoc idem intulisset. Cum enim omne damnum injustè causatum auctorem suum obliget ad restitutionem, nihil inde sequitur, nisi hoc unum: Si damnum me nullum inferente alius id intulisset, immunis essem ab onere reparandi, quod alter damnificans in se unum transtulit; sed quia præveni alterius malitiam, illa obligatio mihi uni incumbit: ille verò cujus malitiam præveniendo inefficacem reddidi, nulli est obnoxius restitutioni.

IV. Evenit nonnunquam ut testis in judicio falsitatem alteri damnosam dicat, putans tamen ex memoriæ confusione verum se dicere. Isti difficultati respondet S. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 4. ad 1. quem sequitur ibi Caietanus & S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. Sylvester verb. *Testis*, quæst. 8.

quæst. 8. sub fin. Dominicus Sotus lib. 5. de just. quæst. 7. art. 4. ad 1. Navar. in Manual. cap. 25. num. 40. & passim recentiores, si testis ejusmodi moralem ad recordandum & testificandum adhibuerit diligentiam, excusari à mortali culpa. Quibus addunt locis citatis Caietanus, & Sotus, & Reginaldus lib. 24. cap. 3. sect. 5. num. 45. esse quoque immunem ab obligatione reparandi damni exinde sequuti. Non enim tenetur ex re accepta, cum nihil alieni retineat. Neque ex conventionem ulla, neque ex injusta damnificatione, cum sit à culpa immunis; quia ejus memoriæ lapsus est merè naturalis, ut supponitur, eoque tempore invincibilis. Sed si intervenit aliqua in credendo levitas, aut in præmeditando negligentia venialis, vult ibidem Soto teneri ad restituendam aliquam damni partem pro modulo culpe hujus venialis.

V. Idem tamen postquam se falsum deposuisse animadverterit, tenetur Partem pro qua testificatus est admonere ut restituat. Sed si Pars neglexerit, aut neglectura certò prævideatur, debet suum testimonium coram Judice revocare, siue in continenti, quòd unum approbat cap. *Præterea*, in fin. de testib. cogend. siue etiam ex intervallo, quod videtur eod. cap. *rejici*; quia tunc facile præsumitur ad hoc inductus ab ea Parte cujus interest. Sed Glossa ibid. verb. *In continenti*, & Ostiensis, & Joan. Andreas hoc relinqui volunt arbitrio & prudentiæ Judicis expendentis qualitatem personæ retractantis, cum aliis circumstantiis, ad admittendam vel rejiciendam quæ ex intervallo sit retractationem: saltem valebit retractatio ad debilitandam priorem falsitatem. Reginaldus tamen loc. cit. ejusmodi testem eximendum censet ab hac apud Judicem retractatione post intervallum, si ei periculum exinde aliquod probabiliter formidetur, cum supponatur falsum ex animi errore inculpabili deposuisse; ubi enim damnificatio fuit inculcata, nullus est penæ aut obligationi restituendi locus, si quis inde ditior non evaserit, juxta legem 2. Cod. de petit. hæredit.

VI. Ubi verò testis malitiosè falsum deposuisset, tenetur omne inde resultans damnum reparare, etiam cum propriæ vitæ periculo. Atque ita si ex falsa depositione reus versetur in periculo vitæ, tenetur testis, sicut & calumniolus accusator, Judicem certum facere de calumnia & falsitate, omnemque operam adhibere ut reum eripiat, etiam cum periculo propriæ vitæ: nam in pari discrimine potior est innocentis conditio quàm calumniatoris, aut alterius qui suâ malitiâ immeritum hominem in id periculum adegit. Navarra cap. 25. vers. 17. Quo loco addit, eum qui aliquem occidit, de quo alius accusatus & incarceratus periclitatur de ultimo supplicio, non videri obligatum seipsum prode eum pari periculo. Id ego non aliter approbaverim, nisi quando homicidium factum fuisset sine delicto mortali, ut si occidisset se vel sua adversus aggressorem defendendo; alioquin magis approbaverim contrariam Medinæ ibidem à Navarra citati opinionem, ut teneatur injustus occisor seipsum deferre ad innocentem falsò

falsò accusatum eripiendum discrimini. Ratio quâ suadeor, hæc est, quia ubi par imminet periculum, iustitia exigit ut innocens eripiat cum periculo & damno delinquentis, si aliter occurri non possit. Præterea potest ea cautio adhiberi, quâ delinquens se periculo subducatur; præparatis enim omnibus ad fugam requisitis, potest apud publicum notarium coram testibus suum prodere scelus ad eripiendum discrimini quem scit innocentem, & mox fugam capeßere. Aut etiam potest per privatam scripturam à se & fidei testibus subsignatam rem uti est reverà declarare, & Presbytero quasi Confessario pro suæ conscientie quiete mandare, ut postquam fugam capeßerit, scriptum illud apud Judicem consignet, qui actum Presbytero juridicum expediat ejus consignmentis. Legimus de Sancto Conrado Placentino, ipsum adhuc venationi ferarum & secularibus oblectamentis addictum justisse aliquando vepres in quibus feræ latitabant succendi, sed perlatum vento ignem ultra quam voluit proximos agros fædo incendio devastasse. Cumque homunculus ex infima plebe hujus incendii suspicione captus, & vi tormentorum factum quod non commiserat confessus, damnatus ad supplicium fuisset, tum demum Conradum conscientia excitatum se reum palam confessum fuisse, & divenditis facultatibus suis illata, damna compensasse, redactumque ad extremam paupertatem humanis rebus nuntium remisisse.

VII. Quum agitur de avertendo publico imminente damno gravi, vel de liberando particulari reo ob gravem calumniam in causa criminis periclitante, non excusant prædictæ causæ ab obligatione testificandi, excepta notitia per Sacramentalem Confessionem habitâ, aut gravi damno imminente illi qui testimonium ferret. Vide S. Thomam 2. 2. quæst. 70. art. 1. Sylvestrum verb. *Testis*, §. 8. Sotum lib. 5. de iustitia, quæst. 7. art. 1. Navarram cap. 18. num. 34. Toletum lib. 5. cap. 59. num. 2.

VIII. Postremò circa probationem per testes sic decernit Ludovici XIV. Constitutio anni 1667. tit. 20. art. 5. *Si in una eademque instantia pars multas fornet petitiones, de quibus nulla extet probatio, aut probationis initium per scripturam, illæque petitiones simul conjunctæ summam excedant centum librarum, ista non poterunt testibus verificari, quanvis sint diversa summa ex differentibus causis vel temporibus provenientes: hoc tamen excepto, si jura procederent ex successione, donatione, aut aliquâ ex differentibus personis. Si igitur Pars ad probationem per testes admitti prohibetur, multò minùs admitti licebit ad verificandum proprio juramento.*

CAPUT VI.

De reo criminis.

I. **R** Eus à Judice quidem, sed non juridicè, hoc est non secundum juris formas, seu non servato juris ordine interrogatus de crimine, non tenetur ipsum confiteri. Ista assertio quæ Doctorum communis est, colligitur & probatur ex cap. *Qualiter & quando*, & cap. *Cum oporteat*, & cap. *Inquisitionis*, de accusationibus. Idque docet S. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 2. his verbis: *Non tenetur aliquis omnem veritatem scire, sed illam solam ab eo potest & debet requirere iudex secundum ordinem juris*. Hinc sequitur reum interrogatum à Judice, sed non secundum ordinem juris, posse veritatem dissimulare, non tamen mentiri ei licet ullo casu, sed ambigüe respondere, atque à Judice iustum jurare, sed non secundum Judicis injustè adigentis mentem; nec enim alius superest reo injustè adacto recursus. Silentium enim post unam & alteram interrogationem continuatum, pro confessione reputatur, aut certè reum tormentis ad quæstionem subiceret. Require quæ superiore capite hac de re plenius circa testes, de illis quæ obtegere tenentur interrogatos disputavi. Docet verò ibidem S. Thomas, quem passim alii sequuntur, tribus eventibus Judicem ex ordine juris interrogare. Primum si præcessit infamia contra reum circa id crimen, eaque sit legitime per duos testes probata omni exceptione majores, & quæ nullatenus orta appareat ex malevolentia. Secundò, si reus urgeatur gravibus indiciis, circumstantiis & conjecturis. Tertiò si contra ipsum unus testis non suspectus deposuerit, quod vocatur semiplena probatio. Similiter non tenetur reus confiteri, si dubius est an Judex interroget ex juris ordine. Nemo enim Superiori tenetur obedire cum gravi sui vel alterius damno, nisi constet eum legitimam ad hoc habere auctoritatem: & quia in dubiis favendum est reo, cap. *Cum sunt*, de regul. jur. in 6.

I. 1. Consent aliqui reum agnoscentem se legitime & juridicè interrogari, non peccare plusquam venialiter, si crimen diffiteatur, quando pœnâ temporali plectendus esset; sed peccare mortaliter si pœna spiritualis esset infligenda, ut est excommunicatio. Ita Panormitanus in cap. *Cum super*, de confessis. Sylvester verb. *Confessio delicti*, quæst. 1. Angelus eod. verbo, num. 1. Armilla eod. verb. num. 8. alique. Verùm communior & approbatione dignior, atque in praxi sequenda sententia est, teneri quæcunque imminet pœna, Judici interroganti confiteri. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 69.

quæst. 69. art. 1. Caietanus ibid. Covarruvias pract. qq. quæst. 23. Navarra cap. 25. num. 23. Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12. Quilibet enim obedire tenetur Superiori legitimè præcipienti. Et Judex hac in parte habet non tantum jus, sed etiam obligationem interrogandi, & verum eliciendi ex suo officio. Ideoque reus dissentens peccat mortaliter non solum ob perjurium, cum in juridica interrogatione non aliter respondere possit, quam ex Judicis mente; sed alio quoque ex capite, quanvis non juraret, quatenus in re gravis obligationis non obtemperat Superiori justè præcipienti.

III. Confessarius rei juridicè interrogati, sed renuentis suum coram Judice crimen fateri, operam debet quoad potest adhibere, ut reus suum illud crimen Judici interroganti manifestet; ad hoc enim teneri multò probabilius est: sed si hoc ei persuadere nequeat, admonet Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 16. esse reum fateri coram Judice renuentem nihilominus absolvendum, eo quòd non improbabile judicet eum non peccare mortaliter. Causas verò probabilitatis in favorem rei dissentientis adducit istas. Primò quia gravissimi Authores suprà citati, Panormitanus, Angelus, Sylvester, Armilla & alii eximunt reum ab hac obligatione, dummodo spes affulgeat, posse dissentiendo evadere condemnationem. Secundò quia humana præcepta debent esse humanæ conditioni consentanea. Difficillimum verò videtur, eum qui sperat evadere, se gravis pœnæ, aut etiam mortis condemnationi sua confessione addicere. Tertiò, quia nemo ad testimonium contra consanguineos suos ferendum cogi potest, l. 4. D. de testib. Ergo multò minus contra seipsum. Quartò, quia neque tenetur quis contra alium testificari, si ex hoc ipso incumbat ei suisve gravis aliquis damni periculum, ut unanimiter sentiunt Doctores: Navarra cap. 25. num. 50. Covarruvias pract. quæst. cap. 18. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 6. At reus iste non tam periculum quam certitudinem extremi mali sustinet fatendo apertè crimen. Quintò, quia lex *Nemo in gravi, C. de testib.* decernit, *Neminem teneri contra se exhibere id per quod sibi negotium fiat.* Nihil autem durius esse potest, quam ut qui aliunde sperat evadere incolumis, cogatur arma Judici proferre, quibus eum jugulet. Sextò, quia est receptissima & communis Doctorum consensus, reum criminis, sive ante, sive post condemnationem capitalem posse de carcere effugere, & hac ratione se condemnatio, abstrahere. Hoc docent S. Thomas 2. 2. quæst. 69. art. 4. Caietanus ibid. Sotus lib. 5. de just. quæst. 6. art. 4. Covarruvias lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 11. Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 5. quanvis ex fuga damnum Commentariensi obveniat, atque etiam carcere penitus pertulo reliqui simul detenti evasuri sint. Ergo multò magis videbitur eidem criminis reo licitum esse apud Judicem suum crimen inficiari, eodem modo quo posset si non juridicè interrogaretur, cum agatur de pari evitando supplicio; cum evadere licitum sit reo juridicè convicto, &

LII 2 multò

multò minùs in alios incommodum resultet ex inficiatione, quàm ex carceris effractione. Ista quidem probabiliter profert Lessius: sed cùm idem multò asserat esse probabiliorem sententiam oppositam, nego licere sive isti reo juridicè interrogato diffiteri, sive Confessario reum sic malè assertum absolvere. Est enim contra jus naturale ac bonam fidem, si quis ubi subest periculum mortalis culpæ, opinionem eligat minùs probabilem & minùs tutam in conscientia, relinquendo probabiliorem simul & tutiorem. Sed prudens Sacerdos recusabit absolvere reum, utpote indignum, simulque præstolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimittetur; dimissus porro non tenebitur posthac apud Judicem confiteri, sed ei sola sacramentalis Confessio cum satisfactione sufficiet ad salutem: vel econtrà reus non confessus condemnabitur, eoque casu cùm nihil superfit quod amplius metuat, neque possit semel facta condemnatio augeri, Confessarius illum facilius ad confitendum judicialiter scelus suum adiget; ad hoc enim obligatur quandiu est sub juridica potestate detentus. Postquam verò reus huic satisfecerit obligationi, tum demùm illum Sacerdos sacramentaliter absolveret.

IV. Denique de reo criminis Clerico Ecclesiasticum habente Beneficium, utrùm & qua ratione possit suum abdicare in alterius favorem Beneficium, gravis est & illustris quæstio, quæ hac distinctione resolvenda est. Criminum alia inducunt Beneficii vacationem ipso solo factò, alia verò non nisi per Judicis sententiam. Atque in his ultimis, non autem in prioribus illis potest reus suo Beneficio apud Papam vel Legatum renunciare in alterius favorem ante suæ condemnationis sententiam; quin etiam post sententiam, dummodo sit per appellationem suspensa: quibus etiam casibus potest apud Ordinarium simpliciter resignare. Hæc docent Rebuffus in praxi, tit. de modis amitt. benef. num. 52. & tract. de pacif. possess. num. 362. & seqq. Probus in addit. ad Gloss. pragmat. sanct. tit. de collationib. verb. *Disponere*, addit. 12. Boërius decis. Burdegal. 200. Mainardus decis. Tolos. 61. Papo Notariorum p. 3. lib. 8. tit. 1. de interdictis & action. possess. Mornacius ad tit. D. de his qui not. infam. Bengueus tit. quibus mod. vac. aut amitt. benef. §. 6. num. 16. 17. 18. & 19.

V. Crimina ipso solo factò, & ante Judicis sententiam inducentia Beneficii vacationem, sunt quædam atrociora, in quibus censentur crimen læsæ Majestatis in primo capite, assassinium, sodomia. In his vacat Beneficium ipso quo admissum est momento, etiam ante accusationem, nec valet post delictum facta resignatio, & potest quilibet non incapax Clericus impetrare, dummodo sive ab initio, sive ex postfacto constet de scelere. Homicidium quod non comitantur atroces circumstantiæ, quales reperiuntur in assassinio, & parricidio, non inducit ipso factò vacationem, sed expectanda est Judicis sententia. Siquidem decernit cap. *Ex litteris*, de exceſ. Prælat. Prælatum qui consilium furem quandam suspendendi dederat,

dederat, & executioni suam presentiam corporalem exhibuerat, incurrisse irregularitatem ex crimine homicidii; ideoque mandat eum admoneri ut Episcopatu cedat, aut si detrectet, eum per sententiam deponi jubet, aliumque ejus in locum canonicè eligi. Sed clariùs & expressiùs decernitur in cap. Henricus, de cler. pugn. in duello, Henricum Presbyterum, qui per tertiam personam fecerat alium occidi, deponi ab Ordinum sacrorum exercitio; illi tamen misericorditer Beneficium conservari. Et in cap. Studeat, dist. 50. mandatur ut si probetur ex percussione per Sacerdotem facta mortuum fuisse Diaconum, Sacerdos à sacris arceatur: ei tamen Beneficium ad victum concedatur.

CAPUT VII.

De Beneficiorum possessorio & petitorio judicio.

I. **I**N titulo Beneficii duplex causa spectari solet, possessionis scilicet & proprietatis. Clement. unica, de causis possell. & propriet. Inde duplex actio ratione Beneficii competit; altera quæ possessorium spectat; altera quæ petitorium. Et prius quidem tractatur causa possessorii quàm petitorii, ut ex rubricis constat de ordine cognit. Actiones versantes circa possessorium dicuntur interdicta propter intentatam prohibitionem, ne quid fiat quod possessioni obstat, *Défenses de troubler en la possession.*

I I. Duæ verò sunt possessoriorum interdictorum species, nimirum retinendæ possessionis, aut ejusdem recuperandæ: hoc est, ut qui turbatur, conservetur in possessione, quod est interdictum *Uti possidetis*, Gallicè *Complainte en cas de saisine & nouveauté contre celui qui fait le trouble*: aut ut de possessione pulsus in eandem restituatur; spoliatum enim ante omnia restitui jubet cap. Oportet, 2. q. 2. & cap. Redintegranda, 3. q. 1. & totus tit. de restit. spoliat. Istud vocatur interdictum *Unde vi*. Primum illud interdictum *Uti possidetis*, seu retinendæ possessionis, attenditur in possessione, quæ toto ultimo qui præcessit anno, neque vi, neque clam, neque precario processit, l. 1. §. 4. D. uti possidetis. Sed interdictum *Unde vi*, seu recuperandæ, quamlibet etiam minoris temporis quàm anni possessionem complectitur & tuetur, l. *Qui momentarie*, C. unde vi. Porro in causis interdicti Retinendæ, seu Uti possidetis, evenire solet ut litigans uterque sit simul actor & reus, l. 2. D. de interdictis.

I I I. Tamen si causam possessionis & proprietatis ab uno & eodem Judice terminandam esse decernat cap. 1. de causa possell. & propriet. oppo-

L II 3. situm

suum tamen fieri solet quoad causas Ecclesiasticas in Gallia, ut lis de possessione Beneficii agitur apud Regios Judices; de proprietate autem Beneficii contendatur apud Judices Ecclesiasticos. Ad petitionem enim Caroli VII. Francia Regis rescriptis Pontifex Martinus V. agitari posse causas possessionis Beneficiorum, & judicari apud Regias Curias, solo reservato petitorii judicio Ecclesiastica cognitioni. Refertur hoc Pontificium diploma à Guidone Papæ quæst. 1. & à Joanne Feralto de jurib. & privilegiis Franciæ Regum, privilegio 11. Dicit tamen ibi Guido Papæ hanc Regiarum Curiarum cognitionem circa Beneficiorum possessionem limitari ad interdicta retinenda aut recuperanda, nullatenus verò circa interdicta acquirenda possessionis. *De possessorio autem* (inquit) *adipiscenda in beneficiis non consuevit Curia cognoscere, quia plus habet petitorii.* Istudque adeò verum est, ut Gallicani Jurisconsulti, Guidonis Papæ Scholastes Ferrerius ad quæst. 1. & 71. Antonius Despeisseus tom. 3. tract. de Benef. Eccles. tit. ult. doceant nullatenus astringi Judicem Ecclesiasticum eidem Parti petitorium decernere, cui Regius Judex possessionum antea adjudicaverit; sed posse illum de possessione disturbare adjudicando petitorium Parti oppositæ; neque præterea licere ab hujusmodi Ecclesiastico judicio tanquam ab abusu provocare, quanvis ex iisdem titulis & scripturis causæ possessionis & petitionis fuerint judicatæ. Possessorium enim summarie ac per provisionem judicatur, juxta edicta Caroli VII. anni 1453. art. 83. & Caroli VIII. anni 1493. art. 58. At verò petitorium pleniori cognitione & indagine judicatur. Idemque Despeisseus profert Senatufconsultum Curiae Tolosanae, quo appellatio quasi ab abusu rejecta in simili causa fuit. Præterea ubi semel adjudicatum fuit per Ecclesiæ sententiam petitorium, nullus superest pro possessorio recursus ad Judicem Regium. Ratio est, quia petitorium trahit ad se possessionem. Hoc docet Joannes Galli Regius in Senatu Parisiensi Advocatus quæst. 131. idque Senatufconsulto confirmat in causa Rectoris Prioratus Caldifontis. Idemque quæst. 145. sic ait: *Curia non vult cognoscere de jure spirituali, vel de collatione beneficii ad Episcopum pertinente.*

IV. Etiam si Curia Regiæ in Gallia judicium possessionum in causis Ecclesiasticis sibi asserant, judicium tamen petitorium non aliis quàm Ecclesiæ Prælati competat: collatio verò Beneficiorum adeò horum propria est, ut citra sacrilegium non possit ab alio quoquam usurpari. Reges Christianissimi istud Prælatorum Sanctæ Ecclesiæ jus inviolabile esse caverunt. Sanctus Ludovicus in sua Pragmatica Sanctione: *Statuimus* (ait) *& ordinamus ut Prælati Regni nostri, patronique Beneficiorum collatores jus suum plenarium habeant, & unicuique sua jurisdictione servetur.* Carolus etiam VI. in diplomate anni 1419. *Volumus & ordinamus Ecclesias & Ecclesiasticas personas ad suas antiquas franchisas & libertates reducendo, quod Ecclesiis non electis per presentationes, collationes & institutiones Ordinariorum, quibus de jure*

jure communi seu consuetudine pertinet, secundum antiqua jura communia, Conciliaque generalia de personis idoneis providebitur. Carolus vero IX. Edicto anni 1571. art. 11. edicit: Non poterunt Ballivi, Senescalli, eorum Locumtenentes, alique Judices, neque nostri Parlamenti Curia cogere Prelatos & Collatores Beneficiorum, ut conferant Partibus Beneficia: sed Partes pretendentes remittent ad illorum Prelatorum Superiores, ut ad illorum Prelatorum recusationem ipsis Partibus provideatur à Superioribus Prelatis secundum jus. Hoc idem statuit Henricus III. Blesensi Edicto, art. 64. & Melodunensi art. 16. & Ludovicus XIII. Constitutione anni 1629. art. 22. Cum vero Rothomagensis Senatus hæc infregisset Edicta, & citare ausus fuisset Sagiensem Episcopum ad dicendam causam cur recusaret ad Beneficium quoddam admittere Jacobum Heccium Sacerdotem, Rex ad querelam Episcopi hanc citationem cassavit in suo sanctiore Consilio, prohibuitque Senatui cognitionem deinceps talium ab Ordinariis recusationum, & Jacobum remisit ad Metropolitanum, aliosve Superiores, juxta sanctorum Canonum præscripta, qui cognoscerent de jure quod ipse ad eam Præbendam prætendebat, & de causis recusationis Episcopi, an. 1630. Julii 31.

CAPUT VIII.

Alii proponuntur casus, in quibus Judices seculares de Clericis & causis Ecclesiasticis cognoscere solent in Regno Gallia.

I. **LETTICI**, quibus competit jus declinatorium ad Ecclesiasticum Judicem, soli illi censentur in Gallia qui sunt Ordine sacro, saltem Subdiaconatus initiati, necnon quilibet alii Tonsurati, dummodo habitum & tonsuram gestent clericalem, simulque Scholastici sint, aut beneficiati, aut alicujus Ecclesiæ obsequio mancipati, ut præscribitur Caroli IX. edicto Molinensi, art. 4. & 8. In Gallia quoque per matrimonium amittitur privilegium clericale, & Beneficium antè possessum ipso facto vacat, ex veteri Philippi III. Constitutione. Quanvis autem cap. 1. & cap. *Quod à te*, & cap. *Joannes*, de cler. conjug. dicant Clericos conjugatos esse Beneficiis privandos, hoc intelligendum est de possessione Beneficiorum non abdicata, cum jam vacaverint ipso jure ex hora initi matrimonii.

II. Consuetudo tamen Gallicana Clericos quanvis fori privilegium habentes, non eximit in multis casibus à laicorum jurisdictione. In causis quidem

quidem personalibus illos eximit, sed non in realibus. In criminibus quoque privilegiatis non eximit eosdem, sed eximit in aliis delictis. Hæc consuetudines probandæ sunt veterum Jurisconsultorum Regni testimoniis, ut ostendatur earum antiquitas. In primis Aufreterius Tolosani Senatus Præses in addition. ad repetit. Clement. 1. de offic. judic. ordin. Clerici (inquit) non possunt de crimine coram seculari Iudice conveniri, nec valet consuetudo contraria: propter quod Rex & officarii ejus debent habere facultatem judicandi & puniendi Clericos in certis casibus, quos privilegiatos appellant. De hac Rex & Officiarii ejus sunt in possessione & saisina à tanto tempore, cujus initii memoria non existit; quod tempus immemorabile idem operatur ac privilegium. Hæc Aufreterius. Præterea Guillelmus Benedicti olim Consiliarius in Senatu Burdegalensi, in repetit. ad cap. Raynuius, verbo *Et uxorem nomine Adela*, num. 432. eadem dicit, & simul exponit quæ sint privilegiata crimina. In hoc Regno (inquit) Iudices Regii in tribus casibus contra Clericos procedunt, & de excessibus eorum cognoscunt, ac etiam corrigunt. Primum ubi crimen à Clerico commissum qualitatem habet attentati in odium litis pendens civiliter coram Iudice seculari, ubi cognitio civilis ad eum pertinet, ut in possessoris omnibus. Pariter si contra clericos in testes producos dentur obiectus de crimine, poterit Iudex cognoscere; & si probentur, eos à testimonio repellere. Similiter eos punire, si falsum testimonium deposuerint, aut alias ejus auctoritatem vel aures offenderint, pœnâ quidem pecuniariâ, non corporali. Secundo de omni crimine privilegiato, ut sunt læsæ Majestatis, falsæ monete, infractio Salvæguardie Regiæ, vel asscuramenti brisati, vel si Clerici manum regiam appositam violaverint. Inter quæ crimina est portus armorum: quod intelligendum est de portu in turma, si in forma belli arma moveantur, & ex delicto ex eo sequuntur: aliter si esset privatus insultus. Tertio ubi clericus officium seculare gerens delinquit in officio, puniri potest per captionem temporalitatis, ac venditionem bonorum mobilium, & suspendi aut privari officio. Hæc Benedicti. Tertium porro istud caput refert Franciscus I. in Edicto suo de monetis anni 1540. ad Papæ Indultum. Secundum Pontificis (inquit) Indultum, nostrasque Ordinationes, si aliqui deprehendantur delinquentes in suis officiis, privandi sunt privilegio clericali, neque in casu delicti admittentur allegationes eorum Clericatus.

III. Ille idem Tolosanus Præses Aufreterius loco citato consuetudinem in Franciæ Regno pridem receptam, quâ Clerici in civilibus causis conveniri solebant coram Iudicibus secularibus, reprobat his verbis: Clerici in causa civili etiam volentes de jure non possunt coram seculari Iudice conveniri, contrariâ consuetudine non obstante. Approbat in hoc juris communis dispositionem, quæ habetur passim in Decreto, & in toto tit. de foro compet. Caterum in Gallia jam inde à multis seculis invaluit usus, ut distinguantur causæ reales à personalibus, adeo ut in personalibus quidem gaudeant Clerici privilegio fori Ecclesiastici, non verò in realibus. Sic verò decernit Philippi Pulchri Constitutio anni 1303. *Persona Clericorum*

non

non compellantur in foro seculari super actionibus merè personalibus litigare. Reales causæ in quibus consuetudo Gallicana Clericos subijcit secularium Judicium cognitioni, reducuntur ad civiles merè pecuniarias ac profanas, neque extendi debent ad sacras & Ecclesiasticas, quæ exceptis merè possessoriis pertinent ad forum Ecclesiæ. Guillelmus Benedicti Consiliarius in Parlamento Burdigalensi, loco cit. num. 410. sic loquitur: *In Actionibus merè personalibus, civilibus & pecuniariis, ut de illis Officarii Regis cognoscant in Clericos, non valet consuetudo, nec Judici seculari dare potest jurisdictionem etiam de consensu litigantium, nec aliquid operatur permissio Episcopi. Imò Episcopus debet prohibere Clericis coram secularibus litigare in actione personali.*

IV. Joannes Faber olim Regni Franciæ meritissimus Cancellarius, in suis Commentariis Institutionum, tit. de actionib. §. *Item Serviana*, distinguit causas Clericorum personales, quas solis attribuit Judicibus Ecclesiæ, à causis realibus & hypothecariis, quæ æqualibus accensentur; & istas ad seculare judicium asserit pertinere. Massuerius item Gallicanus Scriptor in sua Praxi Forensi, tit. de Judicibus & eorum jurisdictione, sic scribit: *Item sciendum, quod Clericus solutus in causa asscuracionis non tenetur respondere coram Judice laico, nec etiam in actione personali, sed est dimittendus coram Judice Ecclesiastico. Secus in actione reali, vel si agatur ad agnitionem scedula manu sua scripta, vel signata; quia in his non potest declinare forum Judicis temporalis. Et idem in causa excessus vel delicti, quando casus est privilegiatus, ut in salvagardia fracta, vel in asscuramento brisato. Et tunc concludendum est, quod delinquens tenetur solvere emendam per captionem & detentionem sua temporalitatis.*

V. Prædictis adjungi potest multò major autoritas Gallicani Concilii Epaunensis, cui præsedit vir planè Apostolicus Sanctus Avitus Archiepiscopus Viennensis anno quingentesimo decimoseptimo, cujus canon 11. ita statuit: *Clerici sine ordinatione Episcopi sui adire vel interpellare publicum non presumant; sed si pulsati (id est in jus vocati) fuerint, sequi ad seculare judicium non morentur.*

VI. Charondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. art. 14. jus & praxim Gallicanam sic accuratè describit circa Clericorum criminales causas. Quoties vir Ecclesiasticus delictum privilegiatum commisit, ejus quidem personale privilegium subijcit eundem Judici Ecclesiastico, sed delicti privilegium eundem subijcit cognitioni Regii Judicis, ut poenâ plectatur corporali, qualem decernunt leges civiles, quibus Ecclesia non utitur. Atamen quod ad formam attinet formandi processus & judicii, valde disputatum fuit. Olim namque Regius Judex reum Clericum carcere detinens procedebat & judicabat circa delictum privilegiatum, priusquam reum ad Ecclesiasticum Judicem remitteret judicandum de ejus communi delicto, prout sanxerat Edictum Molinense anni 1556. art. 39. Sed ea Constitutio

M m m abolita

abolita fuit. Ex opposito igitur Judex Ecclesiasticus detinens in carceribus Officialitatis clericum, deque ejus delicto communi cognoscens, nullatenus curabat Regium Judicem aut Procuratorem de ejuldem Clerici privilegiato delicto admonere. Igitur ut ambobus incommodis provideretur, & utriusque Judicis propria servaretur jurisdictio, constitutum est Melodunensi Edicto anni 1580. sub Henrico III. art. 22. ut fiat instructio litis criminalis adversus reum Clericum simul & conjunctim per Judicem Ecclesiasticum & Judicem Regium aut Commissarium, qui eo sine accedet ad Episcopale Auditorium: sed tamen singuli seorsim sententiam ferent circa suæ jurisditionis delictum; ipsique reo licebit ab his sententiis respectivè appellare: ad Superiorem quidem Ecclesiasticum circa commune delictum: ad superius verò Seculare Tribunal circa privilegium. Ita ex Melodunensi Edicto Charondas. Eadem tradit Papo lib. 1. Placitorum, tit. 5. num. 54. Chopinus lib. 2. de sacra Politia, cap. 4. num. 22. Pastor de jurisdict. Eccles. tit. 14. num. 13 & 14. alique communiter Gallicani Jurisconsulti.

VII. Fori declinatio peti potest à Clerico in quemcumque statum deducta sit lis, sive initio, sive in progressu, sive sub finem, cap. *Si diligenti*, & cap. *Significasti*, de foro compet. & cap. *Si contingit*, de sent. excommun. & l. *Religionis*, C. Theodof. de Episcoporum judic. Inò etiam post sententiam, teste Chassaneo Præfide in Senatu Aquiseptiensi, ad consuetud. Burgundia, tit. *Des justices*, rubr. 1. §. 5. ad verbum, *Et s'il n'a grace*, num. 45: Hæc (inquit) exceptio fori declinatoria in Clericis etiam post sententiam potest proponi, ex quo redditur iudicium retro nullum. Addit alterius Gallicani Senatus Præfides Autrerius loco cit. num. 33. *Clericus non declinans forum laici venit puniendus; si cogatur, debet protestari*. Neque potest ullus Clericus exceptioni declinatoria fori renunciare, eaque renunciatione nihil obstante poterit adhuc admitti ad declinandum, d. cap. *Si diligenti*, de foro compet. Talis enim exceptio est in gratiam Ordinis Ecclesiastici: & privatorum pactis juri publico non derogatur, l. *Jus publicum*, D. de pactis. Atque exceptis causis superius expressis, in quibus Clericus subijcitur Officialium jurisditioni, potest Clericus à Judice Ecclesiastico per Procuratorem Officialitatis requiri, & vindicari à Judice Laico. Quanvis enim lex *Si quis* 50. C. de Episc. & Cler. permittat Clerico renunciare privilegio fori, id revocatur per caput *Si diligenti*, de foro compet.

VIII. Labente Occidentali Imperio Valentinianus III. Novella 12. edixit Episcopos forum non habere, nec nisi de causis Religionis posse cognoscere jure ordinario: de cæteris verò causis nullatenus judicare, nisi Partes in Episcopum mutuo consensu compromiserint. Constitutionem istam Edictis præcedentibus Constantini Magni & Valentiniani II. necnon Gratiani & Theodosii senioris cognomento Magni usque adeò contrariam abrogavit Valentiniani illius III. successor Majorianus, nec illam

illam in suo Codice Justinianus inferere dignatus est. Mirum tamen est, eam statim à nativitate sepultam, his ultimis temporibus, nullo Regum Edicto, sed Regiarum Curiarum generali consensione revixisse intra hoc Regnum. Nunc itaque toto Regno consuetudo invaluit, Ecclesiam Gallicanam, solis exceptis feudalibus quæ habet territoriis, nullum habere jurisdictionis territorium: ideoque invalidas & abusivas esse Judicum Ecclesiasticorum sententias extra locum Auditorii Ecclesiastici latas, exceptis cognitionibus & ordinationibus quæ de plano fiunt, ut contingit in visitationibus diocesis. Eaque ex causa non permittitur Episcopis & Officialibus ullum etiam Clericum ex causa delicti condemnare exilio. Et abrogatur in Galliarum Regno cap. *Cum Episcopus*, de offic. Ordin. in 6. quo decernitur, posse Episcopum in quolibet non exempto diocesis suæ loco sedere pro tribunali, & judicare, & judicata exequi.

IX. Ecclesia in Gallia potestatem non habet proprias sententias & judicia exequendi, nisi implorato Brachii secularis auxilio. Potest quidem pignori addicere & sequestrare, ut ipse non est ausus diffiteri Molineus in cap. *Olim*, de rescript. atque ita decernere, exempli causâ, ut certa pars fructuum Beneficii oppigneretur & sequestraretur in manus inquilini, ad ea persolvenda vel exequenda, quibus per sententiam fuerit astrictus Beneficiatus, ut sunt reparationes, ornamenta & impensæ præscriptæ, aut pœnales mulctæ: sed tamen istiusmodi pignora distrahi non possunt, neque personæ etiam Clericorum in causis criminalibus capi vel incarcerari extra locum Auditorii Ecclesiastici, ex Episcopi vel Officialis decreto, nisi auctoritate implorati apud Judicem laicum Brachii secularis.

X. Implorato per Judicem Ecclesiasticum Brachio secularis auxilii, sciendum est primò, teneri secularem Magistratum sine ulla causæ disquisitione præstare per suos apparitores, aut etiam ubi necesse erit, per militarem manum postulatum officium & opem præbere. Secundò si aliqua inter exequendum formetur oppositio, non posse de ea cognosci per Magistratum, sed ejus judicium esse ad Ecclesiasticum Judicem remittendum. Edictum enim Melodunense sub Henrico III. sic sancit art. 24. *Injungimus Judicibus nostris, ut præsentem opem & robur ad exequendas Judicum Ecclesiasticorum sententias Brachium seculare implorantium. Atque eisdem prohibemus sumere de judiciis exequendis cognitionem, salvo tamen in partibus litigantibus jure providendi sibi per appellationem tanquam ab abusu, secundum nostras Constitutiones.* Hoc idem renovatur per Ludovicum XIII. anno 1612. art. 5. qui pariter vetat cognitionem oppositionum formandarum adversus hujusmodi exequutiones Brachii secularis; sed eas cum suis cunctis circumstantiis & dependentiis remitti jubet ad Judicem ipsum Ecclesiæ.

XI. Denique per appellationem tanquam ab abusu, devolvuntur in Gallia causæ Ecclesiasticæ ad secularium Judicem cognitionem. Tractationem istam requirito infra hujusce libri cap. 12.

CAPUT IX.

Si Judex tanquam suspectus recusetur: & aliqua materia recensentur ad Ecclesie Jurisdictionem spectantes.

I. Ausa recusationis in foro seculari proponitur Judici à quo admittenda est, si sit justa: si verò frivola sit, rejicitur. Si causa prætenditur justa, de cujus tamen veritate non liquet, sed testibus, vel scripturis probanda sit, Judex recusatus partes remittit ad eum Judicem qui vice ejus jurisdictionem exercet, ut de probationibus cognoscat; & si intra diem prætutum causa recusationis non probetur, Judex recusatus prosequitur judiciariè in processu. Sed si probetur, Judex recusatus tenetur abstinere. At in foro Ecclesiæ, quando Prælati sunt suspecti, ejus quoque Vicarius abstinere debet; sed non ex adverso. Ideo Judex, sive ordinarius, sive delegatus, qui recusatur, partes admonere debet ut simul conveniant; aut si recusans non habet adversarium, debet Judex cum illo convenire de arbitris, qui de causa suspicionis inquirent. Et si ambo convenire nequeant, uterque unum eligit: & si arbitri ipsi convenire nequeant, tertium advocent. Ubi verò causa suspicionis intra terminum præfixum probata non sit, poterit Judex recusatus jurisdictionem suam exercere, & processum ejus causæ prosequi. Si verò causa recusationis probetur, idem Judex de Partium consensu alterum idoneum, nec suspectum delegabit, si sit ordinarius, aut ad Superiorem transmittet. Si verò sit delegatus Judex, cum non possit subdelegare, transmittet partes ad delegantem. Hæc statuuntur in cap. *Secundò requiris*, §. *Tertiò postulas*, de appellatione. & cap. *Cum speciali*, eod. tit. & cap. *Suspicionis causa*, de offic. & potest. jud. deleg. & cap. *Si quis*, de foro compet.

II. Si Vicarius Generalis sit in aliqua causa suspectus, non eliguntur arbitri, ut in Episcopo, sed juxta stylum Signaturæ tribuitur ab Episcopo adjunctus, causaque ipsa suspicionis non coram arbitris, sed coram Episcopo agitari debet. Additiones in 1. decis. Rotæ de offic. Vicar. in noviss. Felinus in cap. *Cum venissent*, num. 8. de judic. & Abbas in cap. *Super questionum*, §. *Quem verò*, de offic. delegat. Zerola 1. part. verb. *Vicarius*, in fin.

III. Non tantum jure communi ubique recepto, sed etiam jure & usu.

usu Gallicano causæ matrimoniales ob respectum Sacramenti quod magnum est in Christo & Ecclesia, ut attestatur Apostolus Ephes. 5. pertinent ad Ecclesiæ cognitionem. Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. quo anathemati subjiciuntur qui oppositum sentiunt. Henricus IV. in Edicto anni 1606. art. 12. *Volumus* (inquit) *ut causæ matrimonium concernentes pertineant ad jurisdictionem Ecclesiæ*. Papo tit. de jurisdictione Ecclesiæ, art. 4. Pastor de jurisdictione Ecclesiastica, tit. 13. num. 6. & plures Gallicani Scriptores, quos allegat & sequitur Tarradus disp. 7. quæst. 2. num. 47. Nec solum de matrimonio dijudicat Ecclesia, sed etiam de sponsalibus & promissione futurarum nuptiarum, ut præambulis matrimonii. Quam in rem Pastor ibid. num. 7. adducit duo Aquisextiensis Supremæ Curie Senatusconsulta ad Episcopum remittentia appellantes tanquam ab abusu ab ejus sententia, quâ jussi fuerant uxores ducere illas quibus constabat promissile matrimonium cum eis contrahendum. Sanè de his quæ matrimoniis per accidens adveniunt, & merè civilia sunt, quales sunt causæ dotium, donationisque propter nuptias & arrharum sponsalitarum, licet Jus Canonicum hæc Ecclesiasticis judiciis subiciat tanquam matrimoniorum accessoria, cap. *De prudentia*, de donation. int. vir. & uxor. in hoc tamen Regno hæc judicantur in foro seculari. Chopinus lib. 2. de sacra Polit. cap. 1. num. 4.

I V. Solus item Judex Ecclesiasticus in hoc Regno cognoscit de petitione congruæ portionis. Qua de re Mainardus multa profert judicia Supremarum Regni Curiarum, ac præsertim Tolosanæ. Tarradus d. disput. 7. q. 2. n. 47. Louetus lit. C, n. 84.

V. Solus item cognoscit de præcedentiis Clericorum, sive secularium, sive regularium diocesis suæ. Quo jure Senatus Tolosanus anno 1636. Archidiaconum & Præcentorem Ecclesiæ Cathedralis Lodovienfis de præcedentia contententes remissit ad ipsorum Episcopum. Tarradus ibid. n. 54. Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 13.

VI. Ad solum quoque Prælatum spectat judicium petitorium decimarum in hoc Regno. Matthæus in notis ad Guidonem Papæ, quæst. 5. *Actio* (inquit) *decimarum, cum sit negotii spiritualis, in petitorio apud Judicem Ecclesiasticum, cuius interest res Ecclesiæ salvas tueri; in possessorio vero apud Iudicem laicum expediri debet*. Idem tradit Louetus lit. D, tit. 29. & lit. G, tit. 7. allegans multa Senatusconsulta remissiva in causis decimarum petitoriis ad Judices Ecclesiasticos. Item Agidius Bordinus art. 1. constitutionis anni 1539. & Papo tit. de jurisdic. Eccles. art. 1. Annaeus Robertus lib. 3. rerum judicatarum, cap. 5. sæpius ita in Parisiensi Senatu judicatum referunt; & Tarradus disput. 7. quæst. 2. num. 7. & 8. Possessorium autem decimarum negant Tarradus num. 20. Guido Papæ d. quæst. 1. Brodeus in Louetum lit. D, tit. 29. esse jurisdictionis Ecclesiasticæ in Gallia, ubi viget Constitutio Martini Papæ V. distinguens ad singulas jurisdictiones.

M m m 3.

num.

num possessorium à petitorio. Et est textus singularis in cap. *Causam*, qui fil. sint legit. ubi Alexander Papa III. indulget ut causa possessorii disceptetur coram Rege Angliæ, ejusque Officialibus in lite, cujus petitorium decernendum est ab Episcopis; agebatur enim de validitate matrimonii ac legitimitate natalium. De decimis tamen Pastor d. tit. 13. num. 10. allegans & sequens Antonium Fabrum C. de jurisd. omnium judic. & Constitutionem Philippi IV. anni 1302. ita distinguit: Aut quæstio est de jure, utrum debeantur decimæ, vel cui debeantur, vel in quam quota debeantur; & de his esse experiendum coram Ecclesia: vel disceptatur de facto, an sint solutæ; & hoc pertinere ad Judicium laicorum cognitionem.

VII. Edictum Blesense art. 13. jubet Rectores-Confraternitatum, & Hospitalium de legatis relictis ob piam causam, & de fructibus & redditibus earundem Confraternitatum & Hospitalium coram Episcopis, eorumve Officialibus, & si agatur de re Hospitalis, adhibitis Consulibus loci; vel si Episcopus vel ejus Officialis absit, coram Parocho & Consulibus rationes reddere; sed neque Episcopo, nec ejus Officialibus, nec Parocho, neque Consulibus licere ullum eo nomine capere salarium. Ita judicatum refert Pastor n. 14. Senatus Aquisextiensis Placito anno 1624. Idemque ante Blesensem Constitutionem sancitum fuerat per l. *Nulli*, C. de Episc. & Cler.

*CAPUT X.

De provisionibus sub forma Dignum: de Examine & Visa Ordinarii, & de Devolutis secundum Gallicanam praxim.

I. **S**æpe contingit ut Romanus Pontifex alicui provideat de Beneficio vacante, vel vacaturo, per rescriptum quod vulgò dicitur *In forma dignum*, mandans Ordinario ut conferat Clerico ibi denominato, si sit idoneus. Et quia ibi apponitur ista clausula, *Dignum arbitramur & congruum*, ut illis se reddat *Sedes Apostolica gratiosam*, quibus ad id propria virtutum merita suffragantur; ideo hujusmodi rescriptum vocatur, *In forma dignum*. Etiam si verò in Franciæ Regno Curia Regiæ id obtinuerint, ut causarum Ecclesiasticarum judicium ipsis ascribatur; hoc tamen exercere judicium ipsis non licet circa provisiones beneficiarias in Romana Curia expeditas in forma *Dignum*. Sic enim provisi vetantur Edicto Henrici III. in Comitibus Blesensibus edito, art. 12. judicio

Judicio possessorio experiri antequam se Ordinario stiterint, ejusque examen subiverint, ipsiusque *Visa*, quod vocant, obtinuerint, in quo expressa fiat mentio examinis præcedentis. Ubi autem Ordinarius, facto examine incapacem judicaverit postulantem, ideoque à petitione repulerit, non potest postulans aliò recurrere quàm ad superiorem Prælatum, cujus erit officium causas recusationis diligenter explorare. Ideoque præscribitur Ordinariis, ad quos rescripta Papæ diriguntur, ut causas sigillatim scriptis exprimant suæ recusationis. Atque in hoc toto discussionis processu Regiis Curiis districtè vetatur se ullatenus ingerere, sive compulsorio judicio, sive per appellationem admissam, sive per sequestrationem, sive per recedentiam, sive per petitorii adjudicationem, donec iste de recusatione, sive de incapacitate processus fuerit inter Ecclesiasticos Prælatos diremptus. Hæc omnia sanciuntur Edicti Blesensis art. 12. & insuper Melodunenſi Constitutione anni 1580. art. 14. 15. & 16.

II. Devolutarii quilibet postquam impetrarunt provisionem super vacatione cujuscumque Beneficii Ecclesiastici, non aliter ad prosequendum ab eis præsumtum devolutum admittuntur, nisi postquam idonea & sufficienti cautione satisfecerint, domiciliumque elegerint, atque intra trimestre computationis à die sumptæ ab eis possessionis litem contestati fuerint, eamque ita disposuerint, ut ad summum intra biennium terminetur. Harum conditionum defectu Judicibus Regiis prohibetur prorsus in causa devolutarii se immiscere, ipsisque devolutariis inhibetur fructibus litigiosi Beneficii seingere antequam sententiam provisionalem aut definitivam in judicio contradictorio obtinuerint. Hæc singillatim edicuntur Comitiorum Blesensium anni 1579. art. 46. & iisdem ferè verbis Edicto Melodunenſi anni 1580. art. 17.]

C A P U T X I.

De subrogatione collitigantium, & variis formis ad praxim Beneficiariam servandis.

- I. S commune subrogandi collitigantes in re Beneficiaria solet quoque admitti in foro Gallicano. Si enim contingat alterum sive super possessorio, sive super petitorio Beneficii Ecclesiastici pendente lite ex vivis excedere, procurat superstes collitigans se in ejus locum subrogari, atque in jus illius succedere. Licet enim Bonifacius Papa VIII. hujusmodi damnet subrogationes, cap. 2. ut lite pendente, in 6. perspicuum tamen est, hanc ejus antiquatam fuisse

fuisse Constitutionem, nec in ipsa Romana Cancellaria servari, in qua videtur Regula de subrogandis colligantibus. Quae eadem regula jubetur subrogatio ista contententium de Beneficio, & extranei excluduntur, ne per accessum & adjectionem novae personae lites inter Clericos augeantur, & Beneficia Ecclesiastica diutius in incerto fluctuent. Haec regula habet aliquid conforme cum l. *Ab Anastasio*, & l. *Per diversas*, C. Mandati, statuente ut lites unius confortes, exclusis extraneis ex unius litigantium cessione jus praetendentibus, invicem sufficiantur. Quam legem Louetus & Scholasticus in lit. C, num. 5. & 13. & in lit. L, num. 8. & Bengueus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 3. num. 4. invaluisse tandem in Gallia multis probant Senatusconsultis.

II. Si plures de eodem Beneficio provisi inter se litigent, potest vel uterque, vel unus ex eis literas impetrare subrogationis, ut alteri colliganti in casu cessus, vel decessus subrogetur. Effectus harum literarum hic est, ut qui illas impetravit, si intra mensem à die computandum, quo alter litigans cessit, vel decessit, petat in vim suarum literarum subrogari ei, praefendus sit alijs quibuscumque, tamen ceteri contententes fuerint in data anteriores. Rebuffus in praxi, p. 2. in regulam de subrogand. collig. gloss. 3. Qui idem tit. de subrogationib. num. 13. docet consuetudine receptum esse, ut haec regula indifferenter prosit tam auctori quam defensori; etsi cap. 2. ut lite pendente in 6. neget quemquam subrogandum in jus petitoris, sed solius defensoris.

III. In Gallia ad subrogationis effectum non solum impetrandae sunt literae subrogatoriae ab Apostolica Cancellaria, sed aliae praeterea literae à Cancellaria Regia ad obtinendam possessionem, ad quam jus obtentum fuit per Apostolicas literas: sed jus in re plenius acquiri necesse est per Literas Regias; quoniam in Gallia causae possessionum circa res Ecclesiasticas ventilantur in foro seculari. Rescriptum Papae obtineri debet intra mensem: Literae vero Regiae ad possessionem subrogati Beneficii debent necessario intra annum impetrari, quia in Gallia cognitio & iudicium de possessorio spectat, ut dictum est, ad Regiam jurisdictionem; & insuper interdicta possessoria anni spatio perimuntur, l. 1. in princ. D. uti possidet. & l. *In honorariis*, D. de obligat. & action. Haec docet Rebuffus in praxi, tit. de subrogat. num. 28. & Papo lib. 8. Placitorum, tit. 17. §. 3. 4. 5. ubi multis probat Senatusconsultis, nullum dari locum restitutioni adversus temporis lapsum, si quis intra annum Literas Regias non impetraverit. Et Bengueus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 2. n. 10. 11. 12.

IV. Per obtentam à colligante subrogationem provisio Tertii irrita redditur ipso jure, siue provilus fuerit per cessum aut decessum alterius litigantis, siue fuerit à Patrono praesentatus, adeo ut nec possit convalescere adveniente subrogati morte, vel depositione, ut docet Gomesius ad hanc regul. de subrogand. collig. quaest. 10. & 13. Haecenus supradicta exacte

exactè servata sunt in Gallia. Cæterum nova Constitutio Ludovici XIV. anni 1667. tit. 15. art. 6. & 11. abrogavit in ejusmodi subrogationibus usum subrogatoriarum literarum, edixitque ut colligans subrogetur ad suam simplicem petitionem, cum sola exhibitione attestationis de obitu colligantis ex libro Ecclesiasticorum actuum transcriptæ.

V. Sanè si inter duos pluresve colligantes novus exurgat adversarius, hic poterit admitti sub clausula ista, *Si neutri, si nulli jus sit questum*; adeò ut his causâ cadentibus, tertius iste subrogetur. Sed si quid juris illi habent, tertius iste submovebitur: non enim suis rescriptis Summus Pontifex intendit quæsito alterius juri præjudicare, cap. *Quamvis*, de rescriptis in 6.

VI. Is qui in Beneficium triennali pacifico succedit, ad nihil amplius tenetur quàm ad probandam illam præcessoris sui triennem possessionem. Abbas in cap. *Cum venerabilis*, de exception. n. 24. nec circa qualitates, conditiones aut incapacitates præcessoris compellitur disceptare, cum neque ab illo jus suum habere censendus sit, neque ejus hac in re censi possit hæres. Bengus loco cit. n. 8.

VII. In civilibus quidem rebus ad usucapiendum continuantur simul tempora possessionis inter emptorem & venditorem, inter defunctum quoque & hæredem. Institut. de usucap. §. 12. & seq. Secus tamen accidit in pacifica Beneficii possessione; non enim computatur nisi intra solum illius tempus qui in præsentî possidet, ut omnis evitetur hæreditariæ in his rebus successionis suspicio, aut alienationis per mutuum contractum. Glossa Pragmat. Sanct. tit. de pacif. posses. in verb. *Possedit*, Probus addit. 4. ibid. Bengus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 4. num. 13. & 14. Solent à plerisque in Gallia levati literæ Regiæ, quibus mandatur ut ubi constiterit de pacifica possessione, Judices possidentem tueantur: eoque solo jure perspecto, neque discussis aliunde titulis, hoc solo temporis beneficio litem dirimant. Semper tamen excipiunt simoniæ aut intrusionis vitium, contra quod triennis possessio non præscribit.

VIII. Exactè observandæ sunt rerum beneficialium insinuationes, quas præscribit Henrici II. Edictum anno 1553. Fontisbellaquei editum, ut omnes collationes, præsentationes, & aliæ quæcumque provisiones Beneficiorum, Officiorum & Dignitatum Ecclesiasticarum profectæ sive ab Apostolica Sede, sive ab illius Legatis, sive ab Ordinariis, sive à Patronis, referantur in acta publica & tabularia Episcopatum, in quibus dioecesibus sita sunt illa collata Beneficia, art. 1. Similiter ut insinuentur omnes sumptiones, seu aditiones possessionum, art. 4. Item omnes creationes & extinctiones Ecclesiasticarum super Beneficiis pensionum, art. 5. Præterea omnia concordata, & eorum homologationes atque authorisationes, necnon eorundem revocationes & renunciationes, art. 6. Insuper omnes Vicariatus, & omnes insequentes revocationes, art. 8. Præterea

N n n omnes

omnes literæ Tonsuræ atque Ordinationum, art. 9. Ad hæc omnes literæ professionis religiosæ, sive ad diligentiam Superioris Regularis, sive ipsius Religiosi professi, art. 9. Item univèrsa Mandata & Literæ Apostolicæ, temporum studii certificationes, & nominationes ad Beneficia, art. 10. Atque in causis dijudicandis possessorii Beneficiorum, aliorumque quorum spectat cognitio ad Regios Officiales, prohibet Edictum ullam haberi prætorum rationem, si non fuerint debite insinuata.

I X. Eodem Edicto tempora præfiguntur intra quæ fieri debeant insinuationes. Literæ Signaturarum ad Beneficia, pensiones quæ in Romana Curia expediuntur, concordata quibus pensio extinguitur, & Mandata quæ sunt ad resignandum & consentiendum ac providendum, debent intra semestre insinuari cum ipso mandato procuratorio, quod sit ad insinuandum, ex eodem Edicto art. 2. 7. 8. & 9. Literæ Legati & Ordinarii intra duos menses ab ipsarum data: & si Actuarius sit constitutus in eodem loco in quo Literæ concessæ sunt, intra dies octo, art. 4. Acta verò missionis in possessionem intra mensem à die missionis elapsam insinuanda sunt, art. 6. Literæ Tonsuræ ac Ordinum ante Beneficii acceptationem aut immiissionem in possessionem, art. 11. Literæ Vicariatus ad præsentandum aut conferendum, antequam Vicarius se muneri ingerat, art. 10. Alioqui defectu insinuationis acta supradicta nullam in iudicio fidem facient, ex eadem Constitutione, art. 17. non tamen irrita sunt. Si verò justum intervenerit impedimentum, quale hæc in re facillè præsumitur, nisi sit suspicio fraudis & collusionis, datur in integrum restitutio, & post præfixum tempus, virtute literarum restitutionis licebit insinuare, ex eadem Constitutione, art. 3. Notat Theveneus ad Ordinationes Regias, tit. 28. de l'État Ecclesiastique, art. 1. Edictum insinuationis justè despectui haberi apud probos Judices, nisi præsumptio fraudis, vel falsi aliunde urgeret contra non insinuantem. Est enim merè quæstuosum, & pecuniæ corrogandæ causâ editum: ideoque sæpe post præstituta in eo tempora permittitur adhuc insinuatio.

X. Quid demùm in ambiguis judicandum vel decernendum sit, addiscimus ex Sancto Gregorio Papa dicente, in dubiis & ambiguis rebus absolutum debere abesse iudicium, lib. 2. epist. 44. & habetur in cap. *Habuisse*, dist. 33. Quo loco Glossa præclare distinguit tres ambiguitatum species, vel juris, vel facti, vel personæ cum certitudine facti: docetque in dubio juris procedendum esse à similibus dispositionibus juris ad similia: eamque similitudinem in eo spectandam esse, ut sit par, vel affinis utrobique ratio. In dubio autem facti nunquam ferendam esse sententiam in cuiusquam præjudicium; idque confirmat d. cap. *Habuisse*, dist. 33. & cap. *Grave*, 11. quæst. 3. Si verò in nullius præjudicium sententia redundet, quin potius in alicujus bonum, tunc benè in dubio facti certa ferenda est sententia, v. g. ut talis homo baptizetur, de cujus Baptismo dubitatur.

tatur, si aliunde veritas comperiri non potest: ut talis Ecclesia consecratur; ut talis de novo ordinetur, si de consecratione præcedenti vel ordinatione dubium sit. Item in dubio juris aut facti judicandum est pro possidente, 2. quæst. 5. §. 1. & 6. quæst. 5. cap. 1. & l. fin. C. de rei vendicat. & l. *Iusta*, D. uti possid. Denique ubi am est de persona, & certitudo de facto, tunc certa potest ferri sententia in eum, quicumque reus sit, sine designatione personæ in singulari, cap. *Quidam maligni*, 5. quæst. 1.

CAPUT XII.

De Appellationibus.

I. **I**URE communi, tam Cæsareo quàm Canonico, conceduntur decem dies ad appellandum, qui sunt computandi à die notificatæ sententiæ, ex Justiniani 23. Novella citata 2. q. 6. can. *Anteriorum*. Deinde intra dies triginta tenetur appellans petere à Judice à quo appellat literas dimissorias, quæ vocantur apostoli, can. *Post appellationem*, 2. quæst. 6. Ad prosequendam appellationem indulget Justinianus annum: aut ubi iusta causa intercesserit, biennium, Authent. *Ei qui*, C. de temp. & repar. appellat. & citatur 2. q. 6. can. *Ei qui*. Potest tamen Judex à quo hunc terminum ex iusta causa moderari, cap. *Personas*, de appellat. & cap. *Cum speciali*, §. *Excessus*, eodem: quibus etiam statuitur, eo elapso termino, Judicem à quo debere suam præcedentem sententiam exequi. Ab actibus quoque extrajudicialibus, ut sunt electio, præsentatio, collatio Beneficii, & similes, appellandum pariter est intra decem dies à die notitiæ computandos, extra quos non datur recursus ad appellandum; sed tamen supersunt alia juris remedia. Exempli gratiâ, is qui præten dit alteri collatum Beneficium sibi deberi, potest experiri per interdicta recuperandæ aut retinendæ possessionis, aut per devotionem ad superius Tribunal, si proviſus sit incapax, cap. *Concertationi*, de appellat. in 6.

II. In Francico Regno aliter proceditur. Primum enim abrogantur apostoli prædicti per Edictum Francisci I. anni 1539. artic. 117. Ille verò qui se gravatum præten dit, appellare debet intra dies quadraginta computandos à publicatione sententiæ. Quibus elapsis Judex ad alterius Partis postulationem jubet appellantem literas appellatorias exhibere, si quas habet, simulque apparitoris relationem, dictam *Exploit*, quâ consistet de citatione ad superius judicium: ad quam edendam præfigitur à Judice tri duum, aut longior pro locorum distantia terminus; quo demùm exacto,

N n n 2 si

si appellator non pareat, tum declaratur irrita appellatio, quod vocant Pragmatici *Appel peri & desert, ou desertion d'appel*; & locus datur executioni sententiæ.

III. Potest tamen adhuc appellans etiam post juridicam executionem in integrum per literas Principis restitui, ut appellare possit. Et hætenus quidem (dammodò sententiæ acquiescisse illum non liqueret) poterat restitui usque ad annos triginta. Sed hoc effugium præcluserit Ludovicus XIV. Constitutione anni 1667. tit. 27. artic. 17. statuens ut post decennium à significatione sententiæ, aut vicennium, quod solum indulgetur Ecclesiis, piisque locis & Collegiis, tam inter absentes, quam præsentibus nemini liceat ullam sententiam infirmare. Ibidemque art. 12. jus attribuit ei cui sententia favet, ut post triennium ab ejus significatione possit adversarium interpellare ad acquiescendum sententiæ, vel ab ea appellandum: qua interpellatione facta, si intra sex insequentibus mensibus non appelleret, nullatenus posthac licebit ei illud judicium declinare aut infirmare. Ecclesiis tamen & Collegiis, Xenodochiis, Nosocomiis, aliisque piis locis pro triennio prædicto indulget sexennium. Denique condemnati ad dimittendam possessionem, si post dies quindecim significatæ sive in persona, sive in domicilio sententiæ non obdixerint, incurrunt multam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiscum, & partim erga Partem: quin etiam poterunt corporis detentione compelli ad obtemperandum, & exsolvendas Partis impensas & damna. Ibidem artic. 1. & 3.

IV. Providè sanxit Concilium Trident. sess. 24. cap. 20. causas omnes Ecclesiastici fori intra biennium à die motæ litis terminari, alioqui liberum esse Partibus, aut earum alteri post id spatium Judices superiores adire, qui causam in illo in quo fuerit statu assument, & quamprimum terminari curent. Ibidem statuitur, ut expensis appellantis acta appellatoria transferantur ad appellationis Judicem: alioqui post edicta dilatoria sententia Judicis executioni mandabitur. In causa tamen criminis non est cogendus reus arma contra se parare, l. *Qui accusare*, C. de edendo. Itaque expensis actoris id fieri convenit, salvo jure repetendi. Sed in Gallia per Edictum Ludovici XIV. anni 1667. tit. 11. art. 14. & 19. post appellationem utraque Pars tenetur producere ad prosequendam appellationis instantiam; & Pars quæ fuerit diligentior jus habet compellendi adversariam Partem ut suas justificationes aut gravamina coram superiore Tribunali edat, ad quod devolvitur appellatio, & contra morosam Partem current dilationes.

V. Judex appellationis, si temerè appellatum sit, non potest sibi causam retinere ac sententiam prioris Judicis sua autoritate exequi: sed Partes remittat oportet ad prioris instantiæ Judicem, qui suam sententiam curabit exequi, cap. *Cum in Ecclesia*, & cap. *Ut debitus*, de appellat.

VI. Si ex pluribus in eadem causa succumbentibus unus eorum appellaverit & vicerit, hujus victoria reliquis etiam profutura est, cap. *Una sententia*, eod. tit.

VII. Sententia excommunicationis, suspensionis, aut interdicti lata sub futura conditione contumaciae, si sit appellatum ante conditionis eventum omnino suspenditur, cap. *Præterea* 40. de appellat. Sed si talis sententia sit absoluta, non suspenditur per appellationem, sed tantum devolvitur ejus cognitio ad Judicem superiorem, cap. *Cum ad hæc*, eod. Itaque post ipsam appellationem potest Judex inferior ipsum denunciare excommunicatum, donec aliter judicatum fuerit, eumque proventibus Ecclesiæ vel Beneficii privare, cap. *Pastoralis* 53. §. *Verum*, eod. Eo tamen casu potest appellans petere à Judice appellationis absolutionem censuræ ad cautelam, donec aliter ab eodem fuerit judicatum, cap. *Ad præsentiam* 16. eod. At si Judex à quo sententiam ferat censuræ post appellationem, ea censura nullatenus ligat, cap. *Dilectus*, eod.

VIII. Gradatim, nec ullatenus prætermisso Judice medio, appellandum est, nisi quis undecumque extra Galliam appellet ad Papam, cap. *Dilecti* 66. eod. Appellationum ordo legitimus est ab Archidiacono ad Episcopum, cap. *Romana Ecclesia*, de appellat. in 6. & ab Episcopo ad Metropolitanum, hinc ad Patriarcham aut Primatem, inde ad Papam. Ceterum in Gallia ex jure Concordati Bononiensis non valet appellatio, omisso medio Tribunali. Id etiam vetat Jus Cæsareum, l. *Præcipimus*, Cod. de appellat. & in Authent. de appellat. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Item quando ex partibus Gallicanis appellatio interjicitur ad Papam, committit Papa Judices in ipsis partibus, ne cogantur Franci extra regnum causas suas prosequi, ut statuitur Concordato Leonis X. & Francisci I. tit. de Causis.

IX. Quando Judex à quo non tenetur deferre appellationi, potest eam non obstante ulterius procedere, & suum exequi judicium. Imò æqualiter puniendus erit, si ve injustè non deferat, si ve frivole deferat appellationi. Si tamen Judice inferiore appellationi non deferente, appellans persistit, non remorabitur appellatio; & Judex ad quem cognoscet, bene an malè sit appellatum. Zerola p. 2. verbo *Appellatio*, num. 10. & 11.

X. Sententia evidenter injusta vel erronea, nulla est ipso jure, etiam citra appellationem, cap. 1. de sent. & re judic. & cap. *Inter ceteras*, eod. & Gratianus in addit. ad can. fin. 2. quæst. 6.

XI. Si sententia ex qua primum appellatum fuit, duabus aliis sententiis, si ve per delegatos à Papa Judices, si ve per Ordinarios fuerit confirmata, non licebit ulterius appellare, cap. *Sua nobis*, de appellat. & tit. Cod. ne liceat in una eademque causa tertio provocare. Expedit enim causarum judiciis modum præfigi, ne lites diutius protelentur. Concordatum verò Bononiense, tit. de frivolis appellat. non permittit appellari post duas

N n n 3, confor

conformes sententias interloquutorias in causis Gallicanis, ut neque post tres definitivas conformes. Papa quoque quum Judices delegat, clausulam quandoque apponit istam, *Remota appellatione*; & tunc non licet ulterius provocare, toto passim tit. de appellat.

XII. Ab Officialis aut Vicarii Generalis sententia non provocatur ad Episcopum. Est enim horum atque Episcopi unum & idem tribunal; sed ad Metropolitanum, cap. *Romana Ecclesia*, de appellat. in 6. Ita ut ipse Vicarius Generalis, aut Officialis Archiepiscopi cognoscat de appellationibus quæ à sententiis suffraganeorum Episcoporum interjiciuntur. Et si lis agitur inter suffraganeos Episcopos, Judex eorum competens est Archiepiscopus, argumento cap. *Sanè*, de foro compet. & Gloss. in cap. *Pastoralis*, verb. *Inviuim*, de offic. Ordinar. Covarruvias præct. qq. cap. 9. num. 2. Item si lis emergat inter Episcopum & subditos ejus actores, sitque Episcopus reus, Judex proprius eorum erit Metropolitanus, can. *Si Clericus*, 11. quæst. 1. Si verò Episcopus sit actor, & subditus ejus reus, eligendi sunt arbitri; potestque Episcopus ad hos eligendos subditum suum cogere, cap. *Suspicionis causa*, de offic. jud. deleg. cap. *Si quis*, de foro compet. & cap. *Secundò requiris*, §. *Tertio postulus*, & cap. *Cum speciali*, de appellat. Eoque casu ad Metropolitanum non appellatur à judicio arbitratorum, sed ad Papam. Zerola 1. part. praxis, verb. *Appellatio*, §. 16. allegans ad hoc sacre Cardinalium Congregationis decisionem. Sed jure Gallicano non modò ubi Episcopus partes rei sustineret, judicium deberet esse, ut vidimus, penes Archiepiscopum, hoc argumento, quia actor sequi debet forum rei; sed etiam ubi Episcopus esset actor, quia jura Concordati vetant provocationem ad Papam, non interpellato Metropolitano, nisi in provocatione à sententia Delegati à Papa.

XIII. A collatione, electione, sententia, vel deliberatione Capituli, cui Episcopus ipse interfuit non tanquam Prælati, sed ut Canonicus, potest ad ipsummet Episcopum appellari. At si ibidem interfuit tanquam Episcopus, non potest ad Episcopum, sed ad hujus superiorem provocari, cap. *Postulastis*, de concess. præbend. & cap. *A collatione*, de appellat. in 6. Quo loco dicit Glossa, si sit speciale Statutum, ut Episcopus Capitulo intersit tanquam unus Canonicorum, standum esse huic Statuto, nec Statuto derogari, etiamsi Episcopus inter Canonicos sedeat primo loco; id enim attribuitur venerationi & observantiæ quam sponte ei Canonici deferunt, modò ejus suffragium reliquis non præponderet. Sed si nihil hac de re Statutum exprimat, hoc ipso quod supra Decanum aut Archidiaconum, aliamve primam Capituli dignitatem sedet aut subsignat, dicendus est interesse ut Prælati, sive ut Episcopus.

XIV. Regulariter appellatio duplicem vim habet: primò devolutivam causæ ad judicium Superioris: secundò suspensivam sententiæ anterioris Judicis, l. unica, D. nihil novari appellat. interpos. & cap. *Ad hæc*,

hæc, & cap. *Proposuit*, de appellat. Verumtamen in reliquis causis non eximitur appellans ab ejusdem Judicis jurisdictione, nec potest ejus forum in aliis declinare, l. unica, D. apud eum à quo fuit appellatum aliam causam agere compellendum.

XV. In quibusdam tamen casibus appellatio sententiam non suspendit, adeò ut possit Judex appellatione nihil obstante suam exequi sententiam. Id contingit primò, si à sententia correctionis modum Canone vel Statuto præscriptum non excedentis appellatum sit, correctio non est differenda, ne detur occasio licentiùs delinquendi, cap. *Ad nostram*, de appellat. Idemque decernit Gallicanis Edictis Caroli IX. anni 1571. art. 5. & Blesensium sub Henrico III. Comitiorum art. 59. Idque jus valet tam in appellationibus ab abusu, quàm in appellationibus simplicibus. Atque ita, ut paulò antè admonui, sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti ligat pendente appellatione. De absolutione tamen censuræ quæ appellanti solet indulgeri ad cautelam, agere instituiam lib. 5. tit. de absolutione à censuris: quem si opus est, require.

XVI. Secundò non suspenditur per appellationem decretum Episcopi ad componendas in Processionibus, aut in Ecclesiasticis Comitibus controversias de præcedentia, tam secularis quàm regularis Cleri; mandantur enim executioni præsentì, non obstante appellatione. Concil. Trid. sess. 24. de Regularib. cap. 13.

XVII. Tertio neque suspenditur Episcopi aut ejus Vicarii sententia, maximè verò in visitationibus circa reparationes Ecclesiæ, & provisiones de divinis officiis & sacris ministeriis, & morum in Clero disciplinam. Ita providit Concilium Trident. sess. 24. cap. 10. de reform. *Nec in his ubi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitiò, appellatio seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum quæ ab his (Episcopis) mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediatur, aut suspendatur.* Edictum quoque Melodunenfe art. 1. Henrici III. anni 1579. & Blesense quoque art. 62. declarant appellationes tanquam ab abusu in materia Ecclesiasticæ disciplinæ, & correctionis, nullum habere suspensivum effectum, sed solum devolutivum. Hoc idem sanxerat Franciscus I. anno 1539. art. 1. & seq.

XVIII. Quartò in causa criminali, si à decreto vel processu appelletur, non debet per hoc retardari aut suspendi processus, ne inter moras probatio dispereat, & delictum impunitum maneat, l. *Eos*, §. *Super*, C. de appellat.

XIX. Quintò non admittitur appellatio ab Ecclesiastica sententia interlocutoria prætextu gravaminis, si istud tale sit, ut possit vel ante definitivam sententiam, vel per definitivam ipsam reparari. Sed poterit Judex Ecclesiasticus, sive sit ordinarius, sive delegatus, etiam post appellationem reparare suæ interlocutoria gravamen, atque ita effectum appellatio

appellationis impedire, & sic in causæ principalis cognitionem usque ad iudicium definitivum procedere, re adhuc integra, necdum ad superiorem Iudicem devoluta, ne processus causæ principalis frivolis occasionibus incidentibus retardetur, cap. *Cum cessante*, 60. de appellat. Potest verò Iudex suæ interlocutoria gravamen reparare etiam post decem dies, re tamen integra. Glossa ibid. Prudenter etiam Concilium Tridentinum sess. 13. de reform. cap. 1. sic providet: *In causis visitationis & correctionis, sive habilitatis & inhabilitatis, necnon criminalibus, ab Episcopo seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam sententiam, ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur; nec Episcopus seu Vicarius appellationi huiusmodi, tanquam frivola, deferre teneatur, sed ea, ac quacunque inhibitione ab appellationis Iudice emanata, necnon omni stylo & consuetudine etiam immemorabili contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen huiusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit.*

XX. Jam hinc quaeritur, quodnam dicatur gravamen irreparabile? Respondeo cum Zerola 1. p. verb. *Absolutio*, §. *Ad sextum*, talem esse omnem actum irretractabilem ac ferentem secum actuale & praesentaneam executionem. Huiusmodi censeri debet actualis & praesens excommunicatio, incarcerationatio, tortura. Etenim sequens definitiva potest quidem liberare ab excommunicatione & carcere, sed non potest efficere quominus homo ista mala actu sustinuerit. Ubi tamen causæ meritum & pondus ista requirerent decreta fieri, non esset admittenda ab istis appellatio, nisi conjunctam haberent secum nimiam Iudicis inhumanitatem, qualis convinceretur si loci ipsius tanta esset incommoditas, ut detentum in vitæ discrimen esset adductura; aut si studiosè litem quæ brevi dirimi possit, Iudex prolongaret, ut miserum longa detentione vexaret. Jure civili carcer deputatur ad reorum custodiam, & non in poenam, l. 2. & ult. C. de custod. reor. & l. *Aut damnatum*, §. *Solent*, D. de poenis: Jure autem Canonico etiam aliquando in poenam, cap. *Quonvis*, de poenis in 6.

XXI. Alii duo casus supersunt in quibus appellationi non est deferendum, qui possunt in judiciis secularibus non infrequenter accidere, sed rarius in judiciis Prælatorum Ecclesiæ, saltem in Galliæ Regno. Sunt verò isti.

XXII. Sextò non retardatur per appellationem executio sententiæ vel decreti de inventario conficiendo, aut de bonis sequestrandis, aut de administratione bonorum prodigo interdicta, aut de curatore dato, vel de famulorum aut mercenariorum salariis triennium non excedentibus, aut de alimentis, data cautione. Hæc edixit Ludovici XII. Constitutio anni 1499. art. 8.

XXIII. Septimò sententia recedentiæ in causa beneficii executoria est, non obstante appellatione, modò satisfidetur sufficienter ad futuram

ram de petitorio causam, Eiusdem Constitutionis anni 1499. art. 83. hocce
duos articulos 8. & 83. innovavit Ludovici XIV. Constitutio anni 1667.
tit. 17. art. 3. & 5. & 14.

C A P U T XIII.

De Appellationibus tanquam ab abusu.

I. **H**oc appellationum genus proprium est Regni Gallicani, solet-
que interjici à sententiis Judicum Ecclesiasticorum ad Curias
Regias, quando appellans prætexit Prælati sui sententiam esse
latam contra Regia Edicta, contra sacrorum Canonum præ-
scripta, contra jura & libertates Ecclesiæ Gallicanæ, aut excessisse limites
propriæ jurisdictionis per usurpationem Regiæ jurisdictionis. His enim qua-
tuor causis nituntur istæ appellationes, quarum defectu theotica Jurispru-
dentia Curiarum Regiarum proficitur tales appellationes fore illicitas & in-
juriosas: sed huic theoriæ quia praxis ipsa plerumque non conformabatur ob-
frequentes Clericorum vitiligatorum, & adversus justas Prælatorum senten-
tias nullâ suspitione horum quatuor defectuum laborantes insolescentium
importunas & frequentiores querelas, ideo frequentibus Edictis Reges Chri-
stianissimi effusorem istam sine justa causa appellandi licentiam conati sunt
coercere ac moderari.

II. Gallicana Jurisprudencia duplicem distinguit à Prælatorum Eccle-
siæ judiciis appellandi speciem: unam quidem simplicem, quæ omnibus
seculis post Ecclesiæ exordia invaluit, quæque in universis Christianis gen-
tibus viget, quâ nimirum ab inferioris Prælati judicio ad superiorem Præla-
tum Ecclesiasticum provocatur: alteram verò tanquam ab abusu, quâ pro-
vocatur à judicio Ecclesiæ ad Tribunal seculare hoc solo nomine, & non
aliter, quia abusiva est Prælati sententia uno aliquo ex præfatis abusibus
quatuor.

III. Quæritur quonam tempore usus istarum ab abusu appella-
tionum receptus in Regno isto fuerit? Respondeo hunc usum inchoasse sub
finem regni Ludovici XI. aut ineunte regno Caroli VIII. successoris ejus.
Id aperte constat, quia Massuerius qui regnante Ludovico XI. suam Cu-
riarum Gallicanarum praxim edidit, non modò nullatenus hujusmodi ap-
pellationum meminit, sed etiam absolute his verbis affirmat tit. de appel-
lationibus, §. 22. *A Judice Ecclesiastico non est appellandum ad Judicem secu-
larem, nec e contra.* Antiquus etiam stylus Parlamenti Parisiensis, in quo
multa de appellationibus congeruntur, nihil commemorat de his appella-
tionibus.

O o o

tionibus ab Ecclesiasticis judiciis ad Judices seculares. Joannes quoque Galli Regius olim in eodem Senatu Parisiensi Advocatus, qui exactè collegit suprema illius circa multiplices appellationes judicia, ad annum utque millesimum quadringentesimum decimumquartum nullam habet de istis mentionem. Primus qui hujus meminerit appellationis Scriptor est Aufreterius Senatus Tolosani dignissimus Praeses, qui floruit & scripsit sub Ludovici XI. regno. Hic igitur in repetitione Clementinae 1. de offic. Ordinar. regul. 2. n. 30. sic attestatur: *Nunquam audiui, nec vidi nisi senatui, quod super meritis hujusmodi causarum Ecclesiasticarum appellationum fuerit pronuntiatum; sed dumtaxat vel appellationes annullari, aut quod appellantes non erant ut appellantes recipiendi: quia à Judice spiritali non est ad Judicem secularem appellandum.* Hæc ille. Principes quidem Christiani, eorumque Officiales officium quidem protectionis, simulque religiosum obsequium sanctæ Dei Ecclesiæ præstare tenentur; non tamen imperium & auctoritatem sibi licet supra eam assumere. Sapienterque admonet Franciscus Salgado tract. de regia protectione, in epilogo proœmiali, & in 1. p. cap. 1. n. 205. & seqq. eum cui commendata est alicujus protectio, non propterea nancisci jurisdictionem aut dominatum, sed solum defensionis contra opprimentes officium.

I V. Quod exposulat S. Bernardus apud Eugenium Summum Pontificem, erigi ad cumulum insolentiae pervicaces contra proprios Praefules Clericos, & laxari nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, neque deinceps pios & sanctos Episcopos audere suis Ecclesiis per sententias canonicas providere, aut subditorum sibi Clericorum scandala reprimere, eo quod temeraria ipsorum appellationes indiscriminatim admitterentur & foverentur in Romana, ad quam provocabant, Curia; adeo ut inde victores, atque ideo arrogantiores & sceleratiores regrederentur. *Prorumpunt* (inquit Bernardus lib. 3. de consideratione ad Eugenium Papam) *ad appellandum non tam gravati quam gravare volentes.* Hoc, inquam, utinam sollicitè considerent secularis fori Magistratus, nec appellationibus dictis *Ab abusu*, deferant, nisi manifesti comperiantur abusus, quibus solis ut occurratur adinventum est in Regno genus istud appellationum. Atque ut Christianos decet, meminerint se Regi Regum Jesu Christo, per quem ut sacra loquuntur oracula, Reges regnant, & legum Conditores justa decernunt, reddituros rationem exactissimam omnium judiciorum, per quæ, seu ex nimia facilitate, seu alia ex causa contingit, ut injuriam Sponsæ Christi & Fidelium omnium Matri sacrosanctæ Ecclesiæ irrogaverint; quibus disciplina sacra, quæ necesse est Fidelium, maximè verò Clericorum inordinatè viventium mores contineri, dissolvatur. Poterunt ex usu Regni aliqua ab Ecclesiasticis sententiis provocationes admitti, sed non aliter, nisi manifestam contineant injustitiam, oppressionem, vel abusionem, ut Regum Edicta præscribunt.

V. Non possunt transiliri fines quos Christianissimi Reges circa hujusmodi appellationes sibi subditis Magistratibus præfixerunt, quin pariter violetur incommutabile, atque indispensabile Jus divinum. Non enim tam malè consulit Ecclesiæ suæ Deus, ut potestatem quam ei contulit circa res sacras ac spirituales, libidini laicorum submiserit quoquo modo voluerint protegendam, vel dissipandam. Itaque Francisci I. Edictum anni 1539. art. 1. 2. 3. 4. jubet appellantiem ab abusu malè fundatum, indispensabiliter condemnari ad multam ordinariam & extraordinariam. Constitutio etiam Caroli IX. anni 1571. art. 5. *Ne (inquit) disciplina Ecclesiastica per appellationes tanquam ab abusu impediatur aut remoretur, declaramus nolle nos istas appellationes admitti nisi in casibus contraveniuntur Edictorum: & statuimus eas in casibus correctionis & discipline non habere suspensivum, sed tantummodo devolutivum effectum.* Eadem statuuntur ab Henrico III. Edicti Melodunensis anni 1579. art. 1. & Blesensis art. 59. Idem sanxerunt cap. *Ad nostram*, & cap. *Reprehensibilis*, de appellat. Itemque Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 1. & sess. 22. cap. 1. & sess. 24. cap. 10. de reform. Insuper Henrici IV. Constitutio anni 1606. art. 2. prohibet Supremis Curiis in causis appellationum tanquam ab abusu uti formulis litem inter Partes dirimentibus, *De mettre les Parties hors de Cour & de proces.* Sed jubet semper pronunciari benè, an malè appellatum fuerit, simulque irrogare multam temerariæ appellationis, quæ nunquam minor taxetur centum viginti libris argenti. Ibidemque renovat antè sæpe constituta de effectu devolutivo, nec tamen suspensivo appellationis factæ à correctione decreta, disciplinaque Ecclesiastica.

VI. Edixit pariter Ludovicus XIII. Constitutione anni 1625. mense Octobris, ne ausint Curie Supremæ citare ac intimare Episcopos, eorumque Vicarios, Officiales, aliosve Ecclesiasticos Judices ad respondendum de suis judiciis in casibus appellationum tanquam ab abusu, eosque ab istiusmodi assignationibus ac responsionibus prorsus eximit.

VII. Præterea Carolus IX. Edicto anni 1571. art. 11. & Henricus III. Edicto Blesensi, art. 64. prohibent districtè quibuscunque Judicibus & Curiis supremis compellere Prælatos aut alios quoscunque collatores, ut Partibus sive appellantiibus, sive conquerentibus Beneficia Ecclesiastica conferant; sed Partes ipsas ad superiores Prælatos remittant, coram quibus liberum erit Partibus sibi, si eis videbitur, consulere per simplicem & canonicam appellationem ad superiorem Prælatum.

CAPUT XIV.

*Quanam concessionēs, vel acta morte Judicis aut
Prælati, ejusve abdicatione expirent, vel
non expirent.*

I. UOTIDIANÆ occurrunt causæ, in quibus ista versatur disputa-
tio. In primis quaritur de illo qui Judex delegatus fuit, utrum
potestas ejus expiret morte delegantis? Hac una distinctione
quæstio ista dirimitur. Si delegatus in causa delegata processit
usque ad primam litis contestationem, & sub hæc delegans Superior inte-
reat vel deponatur, poterit delegatus inchoatum officium prosecui, cap. *Re-
latum*, de offic. jud. deleg. Sin minus, atque re adhuc integra intactaque,
ejus omnino potestas desinit, quemadmodum finitur mandatum morte man-
dantis, l. *Mandatum*, C. mandati.

II. Innumerae sunt concessionum species quæ nullatenus desinunt per
obitum concedentis, aut ejus ab officio abdicationem, nisi ab ejus successore
vel generatim, vel in aliquo particulari revocentur. In his comprehenduntur
literæ dimissoriae ad Tonsuram, vel ad Ordines; facultates audiendi Con-
fessiones Sacramentales, aut etiam absolvendi à reservatis: item dispensandi
vel commutandi vota vel juramenta; licentia non residendi studiorum cau-
sâ, aut celebrandi Missas in domo privata, aut in loco non benedicto, alia-
que gratiosæ concessionēs.

III. Secus verò judicandum in pœnalibus ac odiosis; odia quippe
restringi, favores convenit ampliari, cap. *Odia*, de regul. jur. in 6. Hoc
patet in censuris à Prælato impositis contra futuros delinquentes. Istæ
enim nequaquam eos ligant qui post mortem aut abdicationem Prælati
decretum infringunt. Illi tamen qui vivente & adhuc proviso Superiore
illas suâ culpâ incurrerunt, non solvuntur per ejus subsequenter obitu-
rum, sed adhuc ligati permanent. Id verò quod diximus, restringendum est
ad censuras promulgatas à Prælato tanquam ab homine, seu Judice. Quæ
enim à Prælato impositæ fuerunt tanquam Legislatore, seu per modum
Statuti, hæc in suo robore, illo etiam mortuo vel abdicato, perdurant,
ad id ut Statuti post ejus obitum vel translationem transgressor perinde
censuris ligetur, ac si author Statuti Prælatus adhuc in eadem Prælatura
viveret, nisi ante transgressionis actum successor aut Superior hoc idem Sta-
tutum revocasset, saltem quoad pœnam transgressoribus conminatam.

aut idem Statutum contraria consuetudine jam exolevisset, cap. fin. de offic. Legat.

IV. Quod dixi de odiosis ultra Judicis mortem non extendendis, patet in casuum reservatione, quæ cessat morte aut abdicatione reservantis, nec reviviscit nisi à successore renovetur. Excipe hinc tamen reservationem casuum per synodalem deliberationem roboratam; tunc enim Statuti vim habet, ac proinde non expirat amoto Prælato. Zerola Prax. Episc. part. 1. verb. *Casus reservati*, num. 4.

V. Quia verò frequens exoritur quæstio de literis dimissoriis, quod hæc non definant morte concedentis, utpote favorabiles & gratiosas, & jam acceptas, docent Zerola part. 1. Praxis, verb. *Dimissoria*, §. *Ad nonum*: Navarra in cap. *Placuit*, num. 30. & 162. de poenit. dist. 6. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. num. 19. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 49. num. 5. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 76. 77. 83. & 85. Bonacina de legib. disp. 1. quæst. 3. puncto 8. num. 27. Gratia namque perpetua est dum sit acceptata, l. *False*, C. de divers. rescr. & cap. *Decet*, de reg. jur. in 6. Decet concessum à Principe privilegium esse mansurum. Sanè potest successor gratiosas præcessoris sui concessionem revocare, ac abolere, sive generales, sive particulares, can. *Sententiam*, 35. quæst. 9. & cap. 2. & 3. de precariis.

VI. Quod dictum est fundatur in regula generali, quam admittunt communiter Doctores, privilegium rite obtentum, seu gratiam jam collatam non cessare morte vel amotione concedentis, nisi aliquâ particulâ restringatur. Id apertè fundatur per caput *Si cui* 36. de præbend. in 6. ex quo Glossa ibid. ita infert: *Nota quod gratia facta non expirat per mortem concedentis, etiamsi nondum ejus effectus sit adimpletus*. Et in cap. *Si super gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. ubi dicit Papa gratiam à Papa concessam posse post concedentis mortem etiam re integra executioni demandari. Ita Navarra cap. 27. num. 153. & consil. 1. de privileg. num. 1. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. Sanchez lib. 8. de matrim. disput. 28. num. 64. Laiman lib. 1. tract. 4. cap. 23. num. 18. Fillinius tract. 10. cap. 10. quæst. 10. Bonacina de legib. disput. 1. quæst. 3. puncto 8. num. 19. & plures alii. Gratia verò cui annexitur particula limitans, finitur morte concedentis: ejusmodi particulae esse possunt, *Quandiu vixero*, aut *Usque ad beneplacitum nostrum*, aut *Quandiu voluero*, aut *dum nobis placuerit*, aut *Ad arbitrium nostræ voluntatis*. Etenim consensus, voluntas, beneplacitum definit morte concedentis: ergo etiam privilegium, re integra, quod ab his dependet. Si autem dictum fuerit, *Donec revocavero*, non definit privilegium exempto è vivis concedente, nisi vivens revocaverit, ut præcitati Doctores scribunt. Inferendum hinc est, facultates illimitatè concessas extra contentiosam jurisdictionem, ut sunt literæ dimissoriae, dispensationes, facultates audiendi confessiones, aut absolvendi à reservatis, aliasque his similes concessionem non expirare obitu concedentis.

VII. At verò contrarium tenendum est de literis justitiæ, aut de contentiosa jurisdictione delegata. Illa enim jurisdictio cessat concedente mortuo, aut amoto ab officio, modò res adhuc integra sit, hoc est usus illius jurisdictionis inchoatus non fuerit ante mortem vel amotionem concedentis. Inchoatus autem censendus est jurisdictionis contentiosæ usus, si à Iudice delegato pars fuerit citata juridicè, cap. *Relatum*, cap. *Gratum*, cap. *Licet undique*, de offic. jud. deleg. Deinceps enim delegatus Iudex poterit semel inchoatam per citationem, aut litis contestationem causam mortuo delegante prosequi usque ad sententiam definitivam.

VIII. Idemque juris esse quidam dicunt in delegata potestate, non generali, sed particulari absolvendi certam aliquam personam à reservatis, aut dispensandi cum aliqua particulari persona; talis enim gratia differt à generali concessione, quia generalis concessio absolvendi aut dispensandi fit in gratiam Confessarii, ideoque statim atque concessa vel acceptata est, dicitur facta & completa: & in talis potest in usum reduci, etiam si ante omnem ejus usum Prælati concedens subinde mortuus fuerit. At verò concessio quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis personæ, non censetur esse in gratiam delegati, sed in gratiam illius propter quem specialiter fit delegatio: ideoque non dicitur gratia facta, vel completa, nisi postquam ejus usus fuerit inchoatus. Ideoque si ante usus istius inchoationem delegans excedat à vita, vel ab officio, talis concessio seu gratia non dicitur facta, sed solum quodammodo initiata vel destinata, donec extra suas causas in actum coeperit reduci, putà per inchoatam confessionem: sic enim res jam non est integra, adeò ut si moriatur inter hanc inchoationem, & necdum datam absolutionem aut dispensationem Prælati qui delegaverat, debeat nihilominus persona delegata inchoatam potestatem prosequi ad perfectam executionem. Ita post Caietanum Bonacina loco cit. num. 25. Quæ tamen doctrina quoad hanc ultimam partem non est adeò firma & certa, quin plerique graves Doctores, ut Suarez, Majolus, Filliucius & alii oppositum asserant, posse nimirum quemlibet delegatum Confessorem indifferenter uti potestate sibi delegata in gratiam tertiæ particularis personæ, re adhuc integra, post mortem delegantis; quemadmodum posset uti generali facultate sibi collata ad confessiones audiendas & absolvendas generaliter reservata, eaque uti incipere post mortem concedentis. Hæc sententiam ultimam longè antecedenti præferendam duco: tum quia presumendum est, Ecclesiam esse in favorem fori conscientiarum propensior, adeò ut nullà ratione habità subtilioris istius distinctionis inter concessionem generalem aut particularem, habentes unum & eundem ordinem ad forum internum, quæ nusquam legitur in toto corpore Canonum, velit Ecclesia hæc indifferenter concessionem in favorem & gratiam pœnitentium perdurare post obitum quoque concedentis, nisi revocentur. Omnes verò canones qui in oppositum proferuntur, de solo loquuntur.

loquuntur externo foro, sive contentioso, sive gratioſo, ut de literis beneficiorum proviſoriis, aliisque literis publicam habentibus executionem. Præallegata enim cap. *Relatum*, cap. *Gratum*, & cap. *Licet undique*, de offic. jud. deleg. apertè loquuntur de jurisdictionis contentioſæ delegatione.

I X. In aliis autem cauſis aut privilegiis quæ ſunt quidem fori externi, ſed non contentioſi, diſtinguendum eſt inter conceſſa privilegia odioſa aut favorabilia. Sacri enim Canones edicunt in privilegiis odioſis, qualia omnes ſententur illa eſſe quæ Ordinariorum poteſtatem diminuunt, aliorumque jus ſubtrahunt, ut in aliquos particulares totum transferatur; in his, inquam, ſtatuunt ut exſpirent morte concedentis re adhuc integrâ. Itaque Mandata Apoſtolica de providendo vacaturo Beneficio in favorem Tertii alicujus, cum ſint maximè odioſa ob tres cauſas: primò quia præripiunt Ordinariorum poteſtatem & libertatem conferendi: ſecundò quia innumeros idoneos excludunt qui poterant illud Beneficium jure adipiſci: tertio quia ſic infringitur Conſtitutio Lateranenſis ſub Alexandro III. Concilii: *Nulla Eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam Beneficia, vel Eccleſia tribuantur alicui, ſeu promittantur antequam vacent*, cap. *Nulla*, de conceſſ. præbend. his de cauſis optimè diſtinguit cap. *Si cui* 36. de præbend. in 6. in Beneficiis quorum collatio de jure reſervatur ſupremæ Sedi, ut qui habet ab eadem Sede privilegium conferendi perſonis idoneis Beneficium ad Apoſtolicam Sedem jure devolutum, aut in eadem Sede, ejulve confinii vacans, poſſit etiam re integra poſt deceſſum etiam Papæ concedentis, & re adhuc integrâ, illud Beneficium cui volet idoneo conferre. Secus tamen ibidem decernitur, ſi per illam Apoſtolicam conceſſionem fuerit certa designata perſona cui conferatur: eo enim caſu vult Papa gratiam illam morte concedentis ſtatim extingui, ſi res adhuc integrâ ſit, hoc eſt ſi nondum proceſſum fuerat ad collationem ante obitum Papæ concedentis: quia nimirum prædesignatio certæ perſonæ cui conferatur, eſt odioſa, ut dictum eſt. Ideoque ibidem decernitur hanc, re integra, per mortem Summi Pontificis extingui poteſtatem. Ex adverſo ubi nulla fuit particularis perſona designata, cui conferatur, tum hoc idem caput *Si cui*, de præbend. in 6. tum etiam cap. *Si ſuper gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. luculenter ſtatuunt, iſtud collationis privilegium & gratiam, utpote favorabilem, executioni eſſe demandandam, quanvis antequam id fiat, Papa re adhuc integrâ deceſſerit. *Ipsa* (inquit) *gratia, licet nondum ſit in ejus executione proceſſum, morte non perimitur concedentis*. Atque iſta tanquam vera & germana tenenda eſt inter favorabilia & odioſa privilegia, diſtinctio, ſecundum quam literæ dimiſſoriæ, literæ abſolutoriæ, literæ diſpenſatoriæ, literæ Beneficiorum actu vacantium proviſoriæ, aliæque ſimiles non modò in interiori, ſed etiam in exteriori foro non contentioſo exequendæ validæ perſeſverant, etiam poſtquam re integra iſ à quo conceſſæ fuerunt, deceſſerit. Diſtinctio verò illa vulgò recepta inter gratiam factam & non factam, & quæſtiones illæ

plena

plenæ anxietatis & incertitudinis, quibus circumstantiis discernendæ sunt gratiæ factæ à non factis, nihil habent lucis aut soliditatis, suntque effugia & perplexa latibula illorum, quibus melior non occurrit ratio Canones in speciem oppositos distinguendi. Denique sicut gratiæ vel privilegia quæ aliorum jus commune transferunt in quarundam personarum particularem utilitatem, sunt odiosa atque stricti juris, cap. *Porrò*, & cap. *Cum capella*, de privilegiis: sic ex opposito privilegia quæ nemini præjudicant, locum sibi vindicant inter favorabiles concessiones.

CAPUT XV.

Nova jura Gallicana, circa judicarios causarum processus.

I. UE libro isto hætenus retuli de judiciariis processibus & causarum instructionibus, ad jus commune pertinent, atque etiam ad Francicos qui hætenus viguerunt usus. Cæterum qui nunc temporis Dei gratiâ Regni hujus scepra tenet Ludovicus XI V. studio laudabili adductus litium ambages extricandi & prolixitates refecandi, duas edidit in plures distinctas titulos & articulos Constitutiones. Primam quidem anni 1667. posteriorem anni 1670. Quarum prior providet circa civiles majori ex parte; at posterior circa criminales processus. Utriusque Constitutionis præcipua capita exponenda censui, ut Lectoribus ulterior in his practicis rebus cognitio suppeditetur.

I I. Priore Constitutione edicuntur quæ hîc subijcio. Omnes in judicium citationes, Gallicè *Ajournalmens*, erunt libellatæ in omni tam Ecclesiastica quàm Seculari Jurisdictione; hoc est, summatim comprehendent causam citationis, qualis ab actore in supplici libello exposita fuit, ejusque petitionem cum Judicis decreto, sub poena nullitatis & infligendæ multæ, tit. 2. art. 1. Scilicet ut citatus ad responsum præparatus adveniat, cap. *Si Primates*, §. quæst. 2.

I I I. Tenetur apparitor duos secum testes sumere, qui citationi subscribent, art. 2. In citatione mentio fiet eorum quibus significatum fuerit, & transumptum citationis datum. Si nemo in domicilio repertus sit, tenebitur apparitor transumptum citationis ad januam domicilii affigere, & viciniorem admonere, quem faciet in charta citationis subsignare; aut saltem ejus mentionem scripto faciet, si vicinus non vult, aut nescit signare. Ubi autem vicinus nullus erit, recurret apparitor ad loci Judicem, aut antiquiorem Pragmaticum, qui citationis chartam lineâ calamo ductâ circumscri-

cumfcribet, Gallicè *Parafer*. Succellit tamen ejusdem Ludovici XIV. Edictum *du contrerolle des exploits*, anni 1669. eximens apparitores ab illa obligatione testes assumendi.

IV. Extraneis verò qui in aliorum Principum ditionibus degunt, citatio fiet in domiciliis Procuratorum generalium ejus Parlamenti ad quod devolvi solent appellationes à sententiis Judicum eorum subalternorum, quorum decreto fit citatio. Et abolentur fieri pridem solitæ assignationes ad Regni fines, d. tit. 2. art. 3. 4. 5. Dammati in exilium, vel ad trirèmes ad aliquod præfixum tempus, necnon indigenæ seu originarii Regni assignantur intra ultimum quod in Regno habuerunt domicilium, art. 8. Absentes qui nullum habent, quod sciri possit, domicilium, assignandi sunt per præconem in præcipua platea mercatus ejus loci, in quo sita est jurisdictio ad quam citantur rei, & chartam citatoriam lineâ circumfcribet Judex ipse loci, art. 9.

V. Dilationes assignationum ad certum tempus limitatæ non comprehendunt diem significationis, seu citationis, neque diem comparitionis. Sed reliqui dies his duobus intermedii sic erunt continui, ut in his computentur simul Dominici, festivi, & feriales, tit. 3. art. 6. & 7.

VI. In omni materia deserti vadimonii, *de defaut*, prohibentur fieri citationes iteratæ, *réajournemens*, tit. 5. art. 2.

VII. Lis contestata censetur per primum judicii actum advenientem sive contradictoriè ac præsentè utraq; Parte, sive una earum absente ac deficiente, quanvis id primum judicium non fuerit significatum ac intimatum Parti absenti. Significatio quippe non pertinet ad contestationem, sed ad executionem, tit. 14. art. 13. Huc tendit ista Constitutio ad divertendas evasiones & ludificationes rei citati, nec comparentis. Jure autem communi, tum Pontificio, tum Cæsareo, non censetur lis contestata nisi per propositam petitionem, & sequutam in judicio responsionem alterius Partis, l. unica, C. de litis contest. & cap. unico, eod. Porro litis contestatio impedit decursum præscriptionis, l. *Mora litis*, Cod. de rei vindic.

VIII. Citatio circa Beneficii possessorium debet esse libellata, atque ita exprimere titulum provisionis, & genus vacationis super qua litigans provisus fuit, & titulos & capacitates ipsius. Atque ista omnia cum citationis dato scripto transumpto sunt exhibenda Parti citatæ, & ejus in manibus relinquenda cum subscriptionibus actoris, apparitoris & duorum assumptorum testium, tit. 14. art. 2. Similiter debet reus in suis defensionibus titulum explicare suæ provisionis, & genus vacationis super qua provisus fuerit, art. 6.

IX. Post triduum à communicatione defensionum causa deferetur ad audientiam ad requisitionem illius ex Partium procuratoribus, qui erit diligentior; in qua audientia pronunciabitur aut de retinendo Beneficio.

P p p maintenue.

maintenue; aut de provisoria possessione, *recreance*; aut de fructuum sequestratione, art. 7.

X. Nulla fides habebitur signaturis, aliisve expeditionibus Romanæ Curie, nisi sint verificatæ à duobus trapezitis, *Banquiers*, ac expeditionariis certificantibus super ipso originali, art. 8.

XI. Sententiæ provisionariæ possessionis, seu recedentiæ, mandabuntur executioni ad cautionem juratoriam, nihil obstantibus quibuscumque oppositionibus & appellationibus; citra tamen harum præjudicium. Nec procedetur ad iudicium petitorii aut manutentionis, nisi post recedentiæ aut sequestrationis plenam executionem, art. 9. & 10.

XII. Si pendente processu possessor actualis Beneficii è vivis excedat, adjudicabuntur fructus alteri Parti ad simplicem ejus petitionem, exhibentis in Audientia transsumptum registri mortuarii, art. 11.

XIII. Is qui provisionem accepit titulo devoluti, non audietur in iudicio donec sufficientem de summa quingentarum librarum cautionem dederit intra tempus à Iudice præstitutum: sin minus, excidet devolutarius à iure suo, nec admitetur ad purgandam moram, art. 13.

XIV. Minor annis 25. de Beneficio provisorius, capax est ad agendum in iudicio sine autoritate, vel assistentia tutoris aut curatoris in causa Beneficiaria, art. 14. Mirum alicui videri possit, esse jus idem statutum de illis qui ob minorem ætatem à tutoribus, ac de illis qui à curatoribus reguntur. Sed tamen remedium facile occurrit, ut liceat eis ob ætatis infirmitatem in integrum restitui: quo remedio si uti non libeat, acta per eos valebunt. Jus commune aliter de constitutis in pupillari ætate disposuit, *l. Contra iuris*, D. de pactis, l. *Pupillus*, D. de acquir. rer. dom. & Instit. de authorit. tut. in princ. ut sine interventu tutoris possint quidem acquirere, suamque meliorem facere conditionem; sed nullatenus deteriorem, aut se ullaatenus obligare, vel de suis alienare.

XV. Si ante possessorii iudicium Pars resignet jus suum, sive simpliciter, sive in favorem, poterit nihilominus continuari processus contra resignantem, donec resignatarius comparuerit, aut successor ejus, art. 15.

XVI. Poterit fieri subrogatio per Iudicem, & prohibetur expeditio literarum subrogationis de Cancellaria, art. 16.

XVII. Ad sententiæ recedentiæ vel sequestrationis requiruntur ad minimum quinque Iudices, qui debent in ipsa sententiæ, quæ scripto Partibus expeditur, esse subscripti. Si interveniat condemnatio restitutionis fructuum & expensarum & damnorum, atque ejus quod interest, executioni mandabitur contra ipsum resignatarium, etiam pro fructibus & expensis quæ resignationem præcesserunt. Sed tamen in eis quæ præcesserunt, resignator iudicè interpellatus compelletur præstare indemnem, *relevet & garentir*, resignatarium, art. 18.

XVIII. Petitorium Beneficiorum quæ vacaverint in regalia, ventilabitur

labitur in sola Magna Camera Parlamenti Parisiensis, & non alibi ulquam, art. 19. Idem statuerat Ludovicus XI. Edicto anni 1464.

XIX. Possessorii circa Beneficia cognitio solis competit Judicibus Regiis, tit. 15. art. 4.

XX. In Officialitatibus causæ personales quæ summam non excedunt ducentarum librarum, censendæ sunt summariæ, atque ita summariæ sunt cognoscendæ & judicandæ. Causæ porro summariæ agitari possunt sine concursu ac interventu Advocatorum & Procuratorum, idque in Audiis ad hoc particularibus, in quibus testes audientur summariæ, præsentibus etiam & audientibus Partibus quæ comparere voluerint, tit. 17. artic. 1. 6. 7. & 8. Quæ verò intra unam audientiam plenè cognosci vel judicari non potuerint, relictis ad mensam, *sur le bureau*, titulis & probationibus Partium, sine inventariorum productionibus, & sine utrimque scripturis, remittentur ad aliam audientiam terminandæ. Neque Judices ulla salariâ aut vacationes sibi attribuent de summariæ cognitio aut cognoscendis causis, sub poena in quadruplum restituendi, art. 10.

XXI. Petitiones quoque relaxationis aut provisionis personarum carcerè detentarum, aut relaxationis pignorum, mobilium, aut sequestrationum, redintegrandæ quoque, atque pro alimentis provisiones, mercedes & salariâ operatorum, Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Procuratorum, Apparitorum, aliorumque Officialiorum, aliæque jura quæcunque celerem provisionem requirunt, quavis horum aliqua ducentas libras excederent, dum non excedant valorem mille librarum, summariè dijudicanda sunt, art. 3. & 5. Denique in omni summaria materia non excedente mille libras sententiæ provisionis executioni mandabuntur, non obstante appellatione, & sine hujus tamen præjudicio, debitamque præstando cautionem, art. 14. Eadem quoad appellationem in hujusmodi causis non admittendam edixerat Ludovicus XII. Constitutione anni 1499. art. 8. & 83.

XXII. Abrogatur stylus quo requirebatur, ut sententiæ provisionales & definitivæ separatim ferrentur. Et Judicibus injungitur, ut si utraque instantia causæ provisionis, & causæ definitivæ in eo statu sint, ut uno judicio terminentur, Judex unam sententiam pro utrisque proferat, cum ista præcautione, ut si appelletur ab hoc judicio, Pars illa nihilominus quæ provisionem concernit executioni mandetur, non obstante appellatione, sed tamen data sufficienti satisfactione, tit. 17. art. 17.

XXIII. Quæcumque obligationes valorem centum librarum excedentes apud acta Notariorum rediguntur, neque ulla admittetur probatio per testes, nisi in necessariis quibusdam casibus, licet in istis quoque minor esset quàm centum librarum valor, ut sunt deposita ob repentinum & improvisum casum, ut in incendio, tumultu; & deposita advenarum in manus hospitis, cautionis, infirmitatis, tit. 20. artic. 2. 3. & 4. contra

l. *Proprietatis*, de probationib. & l. *Testium*, Cod. de testib. & l. 3. §. *Enf. dem*, D. de testib. decernentes defectum scripturæ ad probationem posse per testes suppleri. Huic Ludovici Constitutioni parem sanciverat Carolus IX. Edicti Molinensis articulo 54.

XXIV. In materiis in quibus sufficit Expertorum seu prudentum relatio, prohibetur Judicibus ad ipsa loca se transferre, nisi scripto requirantur, sub pœna nullitatis & restitutionis vacationum, damnorum, expensarum & interesse, tit. 21. art. 1.

XXV. Excludantur testimonia consanguineorum & affinium usque ad quartum gradum inclusive, tit. 22. articulo 11. Idem pariter gradus à judiciis causarum excluduntur, præbentque justam recusationis Judicum causam, titulo 24. articulo 1. Quinimò in criminalibus causis quintus quoque gradus excluditur, art. 2.

XXVI. Condemnatus per sententiam sibi juridicè significatam potest post triennium ab illa sententia significata interpellari ad adversaria Parte ad appellandum, vel acquiescendum judicio. Sic enim fiet ut post sex ab illa solenni interpellatione menses, sine ulla spe in integrum restitutionis excludatur prorsus ab appellatione. Nec inde excipiuntur Ecclesiæ, Collegia, pietatis loca, Xenodochia, Nosocomia, nisi in hoc uno, quod loco dicti triennii indulgeantur eis sex anni, quibus restitui possint ad appellandum, tit. 27. art. 12.

XXVII. Si titularis possessor Beneficii judicio condemnatus, moriatur intra dictum superiore articulo sexennium, indulgetur ejus successor annus integer pacificus; quo exacto, decurret tempus omne quod supererat non adimpleri à prædecessore sexennii, eoque finito, potest ab adversario interpellari, ut vel appellationem prosequatur, vel acquiescat judicio. Et subinde post sex ab ista interpellatione menses non poterit ad appellandum restitui, art. 13.

XXVIII. Ubi prædicta post triennium aut sexennium interpellatio facta non fuerit, quanvis sententia fuerit executioni mandata, dinumerandum est tam inter absentes, quam inter præsentis decennium à die significatæ sententiæ; aut si agatur de piis locis, ut sunt Ecclesiæ, Nosocomia, Xenodochia, viginti anni, quibus exactis nulla possit obtineri ad appellandum restitutio, d. tit. 27. art. 17.

XXIX. Verùm ad præcludendas prolixitates & evasiones, statuitur d. tit. 27. art. 1. & 3. condemnatos ad dimittendam possessionem, si post dies duodecim significatæ sive ad personam, sive ad ejus domicilium sententiæ non obtemperaverint, incurrere multam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiscum, partim erga Partem; atque etiam posse corporis detentione contumaces cogi ad obediendum, & ad exsolvendæ Partis impensas & damna.

XXX. Jubetur ut quicumque judicio succumbunt, damnentur in dispensa-

dispensabiliter, & sine ulla moderatione ad universas litis expensas, tit. 31. art. 1.

XXXI. Constitutorum in sacris Ordinibus pignori capi aut distrahi non possunt mobilia divino cultui destinata, neque etiam pertinentia ad necessarios ipsorum usus, cujuscumque valoris sint, neque eorumdem libri, nisi ultra valorem centum & quinquaginta librarum, tit. 33. art. 15. Hæc eadem sanxerat Carolus IX. Edicto Aurelianensi, art. 28. & ex parte favet lex *Sanctimus*, C. de sacros. Eccles.

XXXII. Similiter neque capi aut distrahi possunt agricolarum boves aut equi aratorii, aratra, ligones, ceteraque instrumenta quæcumque ad agriculturam necessaria, ne quidem pro iis quæ Fisco debentur, art. 16. Poterunt tamen oppignorari pro solutione pretii crediti ad hæc emenda, aut pro pretio conductionis villarum & agrorum colendorum, in quibus existent illa pecuaria & utensilia: ibid. Eadem statuerat lex *Exequutores*, & lex *Pignorum*, C. quæ res pign. oblig. poss. Similis est pariter Constitutio Francisci I. an. 1540. art. 29. & altera Henrici IV. an. 1595. art. 9.

XXXIII. Aboleretur praxis capturarum corporum post quatuor assignatos ad solutionem menses introducta, per art. 48. Edicti Molinensis sub Carolo IX. Prohibetur autem quibuscumque Judicibus & Curiis damnare quemquam carcere pro civilibus obligationibus: excipit tamen adjudicatas expensas, si adæquent vel excedant ducentas libras, nec intra quatuor à condemnatione menses exsolutæ fuerint, tit. 34. art. 1. & 2. Incarcerari tamen permittit Fiscus debitores, & exactorum seu publicanorum jurium Regiorum circa mercatus, portoria, & similia jura Regia, art. 5.

XXXIV. Hinc progrediendum ad editas pro causis criminalibus Constitutiones anni 1670. In causis criminum impuberes utriusque sexus admitti possunt in testes: sed in judicio habenda erit ratio tum necessitatis præsentis causæ, tum imbecillitatis, vel ingenii particularis personarum ejus ætatis deponentium, tit. 6. art. 2.

XXXV. Assignatæ ad testificandum personæ post primum comparendi edictum, & ex contumacia defectum cogi possunt multis pecuniariis, quandoque etiam penâ carceris, art. 3.

XXXVI. Testes antequam testificentur, producere debent sibi significatam comparendi jussionem, cujus etiam mentio facienda est in ipsorum depositione. Possunt tamen Judices ex officio testimonia eorum audire in casu flagrantis delicti, sine præcedenti significatione, art. 4.

XXXVII. Non legitur coram accusato testimonium adversus eum dictum, nisi postquam interroganti Judici responderit, si quas habet suspensionis aut recusationis causas contra testem. Postquam enim reus depositionem testis audivit, non admititur ad allegandas suspensionum causas. Perlecta depositione coram teste, interrogandus est ipse testis, num hæc omnia vera sint? num in his persistat? Eo persistente, interrogatur reus

PPP 3 non

non jam de suspicionem testis, sed de veritate testimonii. Judicis interrogata, omniaque testis & rei responsa, dictaque scriptis mandantur, & mox subligantur à Judice & Scriba, tit. 15. art. 16. 17. 18. 19.

XXXVIII. Si testis post repetitam auditionem, quæ dicitur *Recollement*, retractet ea quæ deposuit, aut aliquam saltem essentialem & decisivam circumstantiam in materia criminis, procedendum erit contra ipsum ut falsum, art. 11. Istæque declarationes & rectationes pro nullis habentur, nec deinceps in processu admittendæ sunt. Atque ubi causæ gravitas majorem poenam non postulabit, mulctandus erit testis erga Fiscum libris quadringentis, art. 21.

XXXIX. Si decretum incarcerationis executioni mandari non potest, perquiretur reus, ejus bona intercipientur & annotabuntur. Perquisitio fiet ad ejus domicilium aut domum residentiam. Sed si domicilio caret, aut non residet eo loco ubi processus instruitur, sufficit affixio decreti seu edicti ad valvas Auditorii. Interea dies expectabuntur quindecim: his exactis, si non compareat, assignabitur præconis proclamatione uno, & non tribus, ut antehac, diebus ad se judicio sistendum. Exacto post hæc octiduo, solennior fiet à præcone per sonum buccinæ tribus locis intra unum diem proclamatio, scilicet ante portam Auditorii, & in platea publica, & ad accusari, si quod habet, domicilium aut residentiam. Dies porro citationis significatæ, & dies comparitionis non comprehenduntur intra dies assignatos. Districte prohibetur Judicibus alias his addere citationes, aut proclamationes in reum. Sed Judex his peractis testes denuo interrogandos seu recolendos assignabit; novaque ista interrogatio, quæ dicitur *Recollement*, valebit pro confrontatione, quæ fieret inter reum & testes: & demum procedetur ad definitivam absentis contumacis condemnationem, tit. 17. ab art. 1. ad 15.

XL. In omni criminali inquisitione, *Information*, testes præstabunt initio juramentum; eorum nomina, cognomina, ætas, status ac professio, atque habitatio exprimeretur; & quod non sint famuli ac domestici, vel cognati, affinesve Partium in gradibus à jure prohibitis; atque aliqua ex his omisso reddet nullum & invalidum testimonium, tit. 6. art. 5. Eadem præcipiuntur in inquisitionibus causarum civilium per superius memoratam Constitutionem anni 1667. tit. 22. art. 14. Adjuncti non adhibebuntur sicut prius in informationibus, nisi in casibus Edicti Nannerensis, d. tit. 6. art. 8. neque in inquisitionibus civilibus, d. tit. 22. art. 12.

XLI. Neque in civilibus, neque in criminalibus instantiis ullâ poterit appellatione impediri aut retardari executio decretorum, instructio processus, aut futurum causæ judicium. Constit. anni 1667. tit. 26. art. 3.